

Ushbu kitobda kasb standartini har bir bandini izohlar bilan sanab o'tilgan. Telegramdagi @METODIK_TOMCHI kanalida AUDIO VA QUIZ BOT orqali nazariy ma'lumotlarni mustahkamlashingiz mumkin.

MUALLIF: JUMANAZAROV ZAXIRIDDIN

@METODIK_TOMCHI kanaliga obuna bo'ling!!!

O'QUV JARAYONINI REJALASHTIRISH

Mehnat harakatlari

1. **O'quv rejalarini ishlab chiqish** – Davlat ta'lim standartlari va o'quv dasturlarining maqsadlariga muvofiq **o'quv rejalarini ishlab chiqish** ishlab chiqish.
2. **O'quv dasturini moslashtirish** – O'quvchilarning ehtiyojlari va qiziqishlaridan kelib chiqib, zarurat bo'lsa, o'quv dasturini moslashtirish.
3. **O'z faoliyatini fanlararo kompetensiyalar predmetining korrelyatsiya va integratsiya tamoyillarini inobatga olgan holda rejalashtirish.**
4. **Dars rejasini ishlab chiqish** – O'quvchilar bilimini baholash natijasida olingan ma'lumotlarni inobatga olgan holda, darsning aniq va o'lchamli maqsad va natijalarini belgilash.
5. **Darsning maqsadlari, o'quvchilarning yosh xususiyatlari va o'zlashtirishiga mos keladigan dars shakllari va usullarini rejalashtirish.**
6. **Tegishli o'quv, namoyish va tarqatma materiallardan foydalanishni rejalashtirish.**
7. **Dars jarayoniga zamonaviy axborot texnologiyalar integratsiyasini rejalashtirish.**

Zarur ko'nikmalar

1. **Aniq va o'lchanadigan natijalarni belgilash** – Ta'lim natijalarini va ularga erishish uchun aniq muddatlar (yil, chorak, dars) bo'yicha vazifalarni shakllantirish.
2. **Rejalarni muvofiqlashtirish** – O'quvchilarning bilimini baholash natijasida olingan ma'lumotlarni inobatga olgan holda rejalarni muvofiqlashtirish.
3. **Fanlararo bog'liqlikni ta'minlash** – Fanlararo kompetensiyalarni fanga singdirish, o'z fanini boshqa fanlar bilan bog'lash (korrelyatsiya).
4. **Axborot texnologiyalarini fanga singdirish.**
5. **Dars vaqtini oqilona rejalashtirish hamda darsning maqsad, shakl va usullarini belgilash.**

Zarur bilimlar

1. O'quv reja, davlat ta'lim standartlari va maktab ishi bilan bog'liq boshqa **hujjatlar** (ta'lim tizimining tuzilishi, vazifalari, huquqiy asoslari, ta'lim muassasalarining tashkil etilishi va faoliyati).
2. O'qitiladigan fan **davlat ta'lim standartlari va asosiy umumta'lim dasturi**, uning tarixi hamda jahon madaniyati va fanidagi o'rni.
3. O'qitish metodikasi – Fanni o'qitishning turli usullari.
4. Rejalashtirish tamoyillari – Ta'lim maqsadlariga erishish uchun har xil turdagi rejalarni tayyorlashning tuzilishi va tamoyillari.
5. Didaktik tamoyillari – Ta'lim jarayonini tashkil etishning didaktik tamoyillari.
6. Faoliyatni rejalashtirish uchun AKT-dan foydalanish.

TA'LIM SAMARADORLIGINI TA'MINLASH**(ta'lim dasturini amalga oshirish)****Mehnat harakatlari va ularning sharhi**

- 1. Dars maqsadlari asosida o'quvchilar uchun erishimli vazifalarni belgilash.**
Vazifalar o'quvchilarning yoshi va imkoniyatlariga mos bo'lishi kerak, shunda ular dars materialini samarali o'zlashtira oladi.
- 2. Dars mavzusiga mos keladigan namoyish va tarqatma materiallardan foydalanish.**
Vizual va amaliy materiallar o'quvchilar uchun mavzuni tushunishni osonlashtiradi.
- 3. Darsda vaqtdan oqilona foydalanish.**
Har bir dars elementi rejalashtirilgan tartibda o'tishi, vaqt samarali taqsimlanishi lozim.
- 4. Ta'lim jarayonini qo'llab-quvvatlash va ta'limiy muammolarni hal qilishda AKTdan foydalanish.**
Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ta'lim jarayonini yanada interaktiv va samarali qiladi.
- 5. O'quvchilar bilimni baholash natijasida olingan ma'lumotlar asosida darsni tashkil etish va ta'lim berishdagi yondashuvlarining samaradorligini tahlil qilish.**
O'quvchilarning bilim darajasini doimiy baholab, dars usullarini mos ravishda o'zgartirish lozim.
- 6. O'quvchilarning ta'limiy maqsadlari va yosh xususiyatlariga mos keladigan o'qitish usullari va yondashuvlarini tanlash.**
Har bir yosh guruhiga mos yondashuvni tanlash ta'lim samaradorligini oshiradi.
- 7. O'qitishning faol usullaridan foydalanish (frontal ta'lim ustun bo'la olmaydi).**
O'quvchilar dars jarayonida faqat tinglovchi emas, faol ishtirokchi bo'lishi kerak.
- 8. Umumiy o'rta ta'limning ta'lim standartlarida belgilangan o'quvchilarning asosiy kompetensiyalari va hayotiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan usullardan foydalanish.**
Nazariy bilimlarni hayotiy vaziyatlarga tatbiq eta olish o'quvchilarga muhim kompetensiyalarni shakllantiradi.
- 9. O'quvchilarning jamoaviy va loyihaviy ishlarini tashkil etish.**
Guruhda ishlash va loyihalar yaratish orqali o'quvchilar hamkorlik va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi.
- 10. O'quvchilarga metakognitiv strategiyani o'rgatishda turli yondashuvlardan, shu jumladan rejalashtirish, nazorat qilish va o'z-o'zini baholash ko'nikmalaridan foydalanish (kognitiv nosozliklarni inobatga olgan holda).**
O'quvchilarga o'z o'qish jarayonini nazorat qilish va rejalashtirish ko'nikmalarini shakllantirish muhimdir.
- 11. O'quvchilarga individual ta'lim ehtiyojlaridan kelib chiqib, o'z vaqtida differensial yordam berish.**
Har bir o'quvchining ehtiyojlarini inobatga olib, ularga mos yordam ko'rsatish ta'lim samaradorligini oshiradi.
- 12. Dars mavzusini amaliyot bilan (hayotdagi misollar yordamida) bog'lash.**
Nazariy bilimlarni kundalik hayot misollari bilan bog'lash o'quvchilarga mavzuni chuqurroq tushunishga yordam beradi.
- 13. Dars davomida har bir o'quvchiga o'z g'oyalari va qarashlarini ifoda etish imkoniyatini berish.**
O'quvchilar erkin fikr bildirish imkoniga ega bo'lsa, ularning mantiqiy va tanqidiy fikrlashi rivojlanadi.

14. O'quvchilar darsda faol qatnashishini motivatsiyalashda ularning shaxsiy qiziqishlaridan foydalanish.

Shaxsiy qiziqishlar asosida darsni tashkil etish o'quvchilarning ichki motivatsiyasini oshiradi.

15. O'quvchilarni darsga qiziqitirishda turli usullardan foydalanish.

Turli didaktik o'yinlar, bahs-munozaralar va interaktiv usullar qiziqishni oshiradi.

16. Sinfda samarali muloqotni ta'minlash.

O'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida ochiq va samarali muloqot bo'lishi dars muhitini yaxshilaydi.

TEST

1. Dars maqsadlariga mos ravishda aniq erishimli vazifalarni belgilash o'quvchilarning o'z-o'zini baholashi va rivojlanishini qanday yaxshilaydi?

- A) U o'quvchilarga darsning yo'l xaritasini aniqlab, o'z taraqqiyotini kuzatishga imkon yaratadi.
- B) Bu vazifalar o'quvchilarning ijodiy fikrini cheklab, faqat natijaga yo'naltiradi.
- C) Vazifalar faqat baholash bosqichida qo'llaniladi, shuning uchun o'zaro bog'lanishni kamaytiradi.
- D) Erishimli vazifalar o'quvchilarni ortiqcha stressga soladi.

2. Mavzuga mos keladigan namoyish va tarqatma materiallar o'quvchilarning tushunchalarini qanday mustahkamlaydi?

- A) Ular faqat darsni bezash uchun ishlatiladi.
- B) Materiallar mavzuni murakkablashtiradi va chalg'itadi.
- C) Ular abstrakt tushunchalarni konkret misollar bilan ifodalay, yodda saqlashni osonlashtiradi.
- D) Tarqatma materiallar faqat ilg'or o'quvchilar uchun mo'ljallangan.

3. Rejalashtirilgan vaqt taqsimoti dars jarayonini qanday tartibga soladi va o'quvchilarning darsga bo'lgan e'tiborini qanday oshiradi?

- A) U vaqtni tezlashtirib, o'quvchilarga yetarli tafsilotlarni o'rganish imkonini bermaydi.
- B) Har bir dars bosqichi uchun belgilangan vaqt, muammolarni chuqurroq tahlil qilish uchun imkoniyat yaratadi.
- C) Vaqtni qat'iy nazorat qilish, dars davomida savol-javoblarni cheklaydi.
- D) Oqilona vaqt taqsimoti o'quvchilarning ijodiy faoliyatini susaytiradi.

4. Darsda AKT vositalaridan foydalanish ta'limiy muammolarni hal qilishda qanday interaktiv imkoniyatlarni yaratadi?

- A) U faqat dars materiallarini ko'rsatishda qo'llaniladi.
- B) Texnologiya an'anaviy usullarni to'liq almashtirib, shaxsiy muloqotni yo'qotadi.
- C) AKT murakkab texnik nosozliklarga olib keladi.
- D) U interaktiv muhit yaratib, o'quvchilarning o'zaro aloqasi va muammolarni birgalikda hal qilishini ta'minlaydi.

5. Baholash natijalari asosida dars rejasini qayta ko'rib chiqish o'quvchilarning ehtiyojlariga qanday moslashuvchan yondashuvni ta'minlaydi?

- A) U dars rejalarini o'zgartirish o'rniga standartlashtirilgan usullarni qo'llashga undaydi.
- B) Baholash natijalari darsda faqat yakuniy natijalarni hisobga olishga imkon beradi.
- C) U o'quvchilarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlab, dars usullarini moslashtirishga imkon yaratadi.
- D) Natijalar asosida reja tuzish o'quvchilarning mustaqilligini cheklaydi.

6. Ta'limiy maqsadlar va yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda turli o'qitish usullarini tanlash dars samaradorligini qanday oshiradi?

- A) U yagona metodni tatbiq etib, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini e'tibordan chetda qoldiradi.
- B) Bu yondashuv dars mazmunini murakkablashtirib, o'quvchilarda chalkashlik keltiradi.
- C) U o'quvchilarning faqat nazariy bilimini oshirishga qaratilgan.
- D) U har bir o'quvchining qobiliyat va rivojlanish darajasini hisobga olib, faol ishtirokni rag'batlantiradi.

7. Faol o'qitish usullaridan foydalanish dars jarayonida o'quvchilarning fikr almashinuvi va tanqidiy tafakkurini qanday rivojlantiradi?
- A) U o'quvchilarni darsga faol jalb qilib, interaktiv muloqotni kuchaytiradi.
 - B) Faol usullar o'quvchilarni faqat o'qituvchi nazorati ostida ushlab turadi.
 - C) U darsni shunchaki qiziqarli qilish uchun qo'llaniladi, chuqur o'rganishga yo'naltirilmaydi.
 - D) U dars jarayonida nazoratni kuchaytirib, erkin fikr almashuvini cheklaydi.
8. Ta'lim standartlariga mos usullarni qo'llash o'quvchilarning hayotiy ko'nikmalari va asosiy kompetensiyalarini qanday rivojlantiradi?
- A) U faqat nazariy bilimlarni berishga qaratilgan bo'ladi.
 - B) Bu usullar o'quvchilarning individual yondashuvlarini inobatga olmaydi.
 - C) U amaliy mashg'ulotlar va interaktiv faoliyat orqali hayotiy ko'nikmalarni shakllantiradi.
 - D) U o'quvchilarga faqat imtihonlarga tayyorlanish imkonini beradi.
9. Jamoaviy va loyihaviy ishlar darsda qanday ijtimoiy va kreativ ko'nikmalarni rivojlantiradi?
- A) U o'quvchilarning individual mustaqilligini kamaytiradi.
 - B) U hamkorlik, muloqot va ijodiy yechimlarni ishlab chiqish ko'nikmalarini mustahkamlaydi.
 - C) U dars vaqtini noto'g'ri taqsimlab, nazoratni murakkablashtiradi.
 - D) U faqat baholashda guruh natijalariga urg'u beradi.
10. Metakognitiv strategiyalarni o'rgatish o'quvchilarning o'z o'rganish jarayonini qanday boshqarishga yordam beradi?
- A) U o'quvchilarga o'z o'rganishlarini samarali rejalashtirish, nazorat qilish va baholash imkonini beradi.
 - B) U o'qituvchining barcha qarorlarni qabul qilishini talab qiladi.
 - C) U faqat baholash bosqichida qo'llaniladi va oldingi jarayonlarga ta'sir qilmaydi.
 - D) U o'quvchilarning mustaqil fikrini cheklab, o'zaro bog'lanishni pasaytiradi.
11. Individual ta'lim ehtiyojlarini hisobga olgan holda differensial yordam ko'rsatish o'quvchilarning o'rganish jarayonini qanday qo'llab-quvvatlaydi?
- A) U barcha o'quvchilarga yagona yondashuvni tatbiq etishga majbur qiladi.
 - B) U guruhdagi o'quvchilarning o'zaro raqobatini kuchaytiradi.
 - C) U o'quvchilarning o'zaro o'rganishini susaytiradi.
 - D) U har bir o'quvchining zaif tomonlarini aniqlab, shaxsiy yordam orqali ularni kuchaytiradi.
12. Dars mavzusini hayotiy misollar bilan bog'lash nazariy bilimlarni qanday amaliy tajribaga aylantiradi?
- A) U dars mazmunini murakkablashtirib, tushunishni qiyinlashtiradi.
 - B) U nazariy tushunchalarni real hayot misollari orqali konkretlashtiradi va mustahkamlaydi.
 - C) U faqat o'qituvchining misollari bilan cheklanadi.
 - D) U dars vaqtidan behuda foydalanishga olib keladi.
13. Har bir o'quvchiga o'z fikrini ifoda etish imkoniyati berish dars jarayonida qanday tanqidiy fikrlash va kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantiradi?
- A) U o'quvchilarni chalkashtirib, darsning asosiy g'oyasidan chalg'itadi.
 - B) U faqat o'qituvchining nazorati ostida bo'lib, mustaqil fikr bildirishni cheklaydi.
 - C) U o'quvchilarga o'z fikrlarini erkin ifoda etish, tanqidiy tahlil qilish va muloqot qilish imkonini beradi.
 - D) U dars vaqtida chalkashliklar va tartibsizlikka olib keladi.
14. O'quvchilarning shaxsiy qiziqishlariga asoslangan motivatsiya strategiyalari ularning darsga bo'lgan faolligi va o'zlashtirish darajasini qanday oshiradi?
- A) U shaxsiy qiziqishlarni inobatga olib, o'quvchilarning ichki motivatsiyasini oshiradi.
 - B) U darsning asosiy mazmunini unutib, faqat individual istaklarni qamrab oladi.
 - C) U o'qituvchining yagona nazoratiga tayanadi va mustaqil o'rganishni cheklaydi.
 - D) U faqat tashqi rag'batlantirishga tayanib, ichki qiziqishni susaytiradi.
15. Darsga qiziqtirishda turli didaktik usullardan foydalanish o'quvchilarning bilimni o'zlashtirish jarayonini qanday interaktiv va samarali qiladi?

- A) U o'quvchilarni chalkashtirib, diqqatni chalg'itadi.
 B) U darsning yagona g'oyasini yo'qotib, mavzuni murakkablashtiradi.
 C) U faqat bitta metodga tayanib, diversifikatsiyani cheklaydi.
 D) U turli yondashuvlar orqali har bir o'quvchining o'ziga xos o'rganish uslubini qo'llab, darsni interaktiv va qiziqarli qiladi.

16. Samarali muloqot sinf muhitida qanday o'zaro ishonch va faol fikr almashinuvi orqali ta'lim samaradorligini oshiradi?

- A) U darsni shunchaki strukturaviy tarzda o'tkazishga xizmat qiladi.
 B) U o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida ochiq fikr almashinuvi, ishonch va hamkorlikni kuchaytiradi.
 C) U faqat darsdan tashqari mavzularni muhokama qilish uchun zarur.
 D) U qat'iy nazoratni kuchaytirib, erkin fikr bildirishni cheklaydi.

Javoblar Kaliti:

1. A	5. C	9. B	13. C
2. C	6. D	10. A	14. A
3. B	7. A	11. D	15. D
4. D	8. C	12. B	16. B

TA'LIM SAMARADORLIGINI TA'MINLASHning zarur ko'nikmalari

- O'quv dasturining mazmuni mos keladigan samarali usullarini tanlash, interfaol metodlarni qo'llash.**
Bu band o'quv dasturining mazmuniga mos keladigan, samarali va interfaol o'qitish usullarini tanlashni nazarda tutadi. Shunday usullar o'quvchilarning faol ishtirokini oshirib, darsga qiziqishini kuchaytiradi.
- Interaktiv usullarni qo'llash.**
Interaktiv metodlar dars jarayonini qiziqarli va zamonaviy usulda tashkil etib, o'quvchilarni faol ravishda qatnashishga undaydi hamda ularning o'zaro muloqotini rag'batlantiradi.
- Pedagogik va psixologik bilimlardan foydalanib, pedagogik vaziyat va hodisalarni kuzatib borish, ularni tahlil qilish.**
Bu band o'qituvchining pedagogik va psixologik bilimlariga tayanib, darsdagi vaziyatlarni doimiy kuzatish va tahlil qilish orqali ta'lim jarayonini yanada samarali tashkil etishga qaratilgan.
- Dars vaqtini oqilona boshqarish, shuningdek mas'uliyatli va ongli ravishda o'quvchilar ishini tashkil etish.**
Rejalashtirilgan vaqt taqsimoti va ongli tashkil etish darsning tartibli va samarali o'tkazilishiga, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlashga xizmat qiladi.
- Ta'lim jarayoni samaradorligini ta'minlashda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish.**
AKT vositalari darsni interaktiv, zamonaviy va qiziqarli shaklda tashkil etishga yordam beradi, shuningdek, o'quvchilarning axborotga erkin kirishini ta'minlaydi.
- O'quvchilarning qiziqishlarini uyg'otib, ular bilan ishlash; mustaqil ishning mazmuni, vazifalari va shakllarini tanlang.**
Bu band o'quvchilarning ichki qiziqishlarini uyg'otish va ularni mustaqil ishga jalb etish orqali o'ziga xos o'rganish jarayonini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan.
- Har bir o'quvchining ehtiyojlari va qobiliyatlarini diagnostika qilish.**
Individa diagnostika o'quvchilarning har birining ehtiyoj va qobiliyatlarini aniqlashga yordam beradi, shunda o'qitish usullari ularning xususiyatlariga moslashtiriladi.
- O'quvchilarning ijodkorlikka, muammolarni mustaqil, shuningdek jamoaviy hal qilish va tanqidiy fikrlashiga e'tibor bergan holda asosiy kompetensiyalari va hayotiy ko'nikmalarini rivojlantirish.**

Bu band ijodkorlik, mustaqil va jamoaviy muammolarni hal qilish hamda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, o'quvchilarning hayotiy va asosiy kompetensiyalarini shakllantiradi.

9. Motivatsion vaziyatlarni yaratish, ularning samaradorligini tahlil qilish va kerakli natijalarga erishishda o'z harakatlarini o'zgartirish.

Motivatsion vaziyatlar o'quvchilarning ichki rag'batlarini kuchaytirib, ularning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi; tahlil orqali esa samaradorlikni doimiy ravishda yaxshilashga erishiladi.

10. Sinfni boshqarish, o'quvchilar hamkorlikdagi va loyiha ishlarini tashkil etish.

Sinfni samarali boshqarish va o'quvchilarni hamkorlikdagi loyiha ishlariga jalb etish dars muhitida o'zaro ishonch, muloqot va ijodiy hamkorlikni mustahkamlaydi.

Quyida ta'lim samaradorligini ta'minlash zarur bo'lgan 10 ta ko'nikmaga asoslangan, mulohaza darajasidagi test savollari va ularning javob kaliti keltirilgan.

1. O'quv dasturining mazmuniga mos interfaol usullarni tanlash o'quv jarayonining ichki mantiqiy tuzilishini va faol ishtirokni qanday oshiradi?
 - A) Interfaol usullar o'quvchilarga darsning yo'l xaritasini aniq belgilab, o'z-o'zini baholash va tahlil qilish imkonini beradi.
 - B) Ularning qo'llanilishi darsning tashqi bezakini kuchaytirib, asosiy mazmunni unchalik chuqur o'zlashtirishga ta'sir qilmaydi.
 - C) Interfaol metodlar faqat texnik ko'nikmalarni oshirishga qaratilgan bo'lib, ichki mantiqiy tafakkurni rivojlantirmaydi.
 - D) Bunday usullar darsni standartlashtirib, individual tafovutlarni yo'qotadi.
2. Interaktiv usullarni qo'llash orqali o'quvchilarning o'zaro fikr almashinuvi va tanqidiy tahlili qanday shakllanadi?
 - A) U usullar o'quvchilarni passiv tinglovchilarga aylantirib, fikr almashuvini cheklaydi.
 - B) Interaktiv metodlar dars davomida faqat qoidalarga rioya qilishni nazarda tutadi.
 - C) Ular o'quvchilarga faol muloqot, o'zaro fikr almashish va mustaqil qarorlar qabul qilish imkonini berib, dars mazmunini chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi.
 - D) Interaktiv usullar darsni murakkablashtirib, faqat qisman ishtirokni ta'minlaydi.
3. O'qituvchining pedagogik va psixologik bilimlarga tayanib darsdagi vaziyatlarni kuzatishi va tahlil qilishi qanday qilib dars samaradorligini va o'quvchilarning psixologik qulayligini ta'minlaydi?
 - A) U faqat dars mazmunini taqdim etishda ishlatiladi, individual ehtiyojlarga ta'sir qilmaydi.
 - B) Vaziyatlarni kuzatish asosida tahlil olib borish o'quvchilarning hissiy holatini nazorat qilmaydi.
 - C) O'qituvchi vaziyatlarni tahlil qilib, muammoli joylarni aniqlab, samarali yechimlar ishlab chiqish orqali dars jarayonini dinamik tarzda moslashtiradi.
 - D) Pedagogik bilimlar dars jarayoniga tasodifiy qo'llaniladi va o'zaro bog'liq bo'lmaydi.
4. Dars vaqtini oqilona boshqarish va o'quvchilar ishini mas'uliyatli tashkil etish qanday qilib darsning umumiy strukturasi mustahkamlab, faol ishtirokni rag'batlantiradi?
 - A) Vaqtni qat'iy belgilash ijodiy jarayonlarni susaytirib, o'quvchilarning erkin fikr yuritishini cheklaydi.
 - B) Vaqtni boshqarish o'quvchilarning faqat tayyor javob berishga olib keladi.
 - C) Mas'uliyatli tashkil etish darsni faqat nazorat ostida olib borishga xizmat qiladi.
 - D) Rejalashtirilgan vaqt taqsimoti dars bosqichlarini tizimli tarzda tashkil etib, o'quvchilarga o'z vaqtida javob qaytarish va faol ishtirok etish imkonini beradi.
5. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini dars jarayoniga tatbiq etish o'quvchilarga interaktiv resurslar va ma'lumotlarga tezkor kirishni ta'minlash orqali qanday o'zlashtirish samaradorligini oshiradi?
 - A) AKT faqat dars materiallarini ko'rsatishda qo'llanilib, interaktivlikka ta'sir qilmaydi.
 - B) Texnologiyalar dars jarayonini avtomatlashtiradi, ammo o'quvchilarning mustaqil tahlilini susaytiradi.

C) U o'quvchilarga keng imkoniyatlar yaratib, resurslar bilan mustaqil ishlash va yangi ma'lumotlarni tezkor o'zlashtirish imkonini beradi.

D) AKT vositalari darsni murakkablashtirib, o'quvchilarning e'tiborini chalg'itadi.

6. O'quvchilarning qiziqishini uyg'otish va mustaqil ish shakllarini tanlash qanday qilib ularning ichki motivatsiyasi va tahliliy fikrlash ko'nikmalarini chuqurlashtiradi?

A) Ularning qiziqishlariga mos mustaqil vazifalar o'quvchilarning ichki motivatsiyasini oshirib, tahliliy va kreativ fikr yuritishni rivojlantiradi.

B) Qiziqishlarni uyg'otish o'quvchilarning darsga bo'lgan ishtirokini pasaytiradi.

C) Mustaqil ish shakllari o'quvchilarga doimiy yo'naltirishni talab qilib, ijodiy fikr yuritishni cheklaydi.

D) Bu yondashuv faqat darsning tashqi qiyofasini yaxshilaydi, ichki jarayonlarga ta'sir qilmaydi.

7. Diagnostika usullari yordamida har bir o'quvchining ehtiyojlari va qobiliyatlarini aniqlash ta'lim jarayonini qanday shaxsiylashtirish va moslashtirish imkonini beradi?

A) Diagnostika natijalari barcha o'quvchilar uchun yagona metodni tatbiq etishga olib keladi.

B) Diagnostika yordamida o'quvchilarning kuchli va zaif tomonlari aniqlanib, shaxsiylashtirilgan o'qitish rejalari ishlab chiqiladi.

C) Bu usul darsni umumiyashtirib, individual farqlarni inobatga olmaydi.

D) U o'quvchilarning qobiliyatlarini oshkor qilmay, faqat umumiy tendensiyalarni aniqlaydi.

8. O'quvchilarning tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va muammolarni mustaqil hamda jamoaviy hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish qanday qilib ularning asosiy kompetensiyalarini mustahkamlaydi?

A) U faqat nazariy bilimlarni oshirib, amaliy ko'nikmalarni inobatga olmaydi.

B) Bunday yondashuv o'quvchilarning jamoaviy ishga qiziqishini kamaytiradi.

C) U o'quvchilarga mustaqil va jamoaviy tarzda muammolarni tahlil qilish, yechimlar ishlab chiqish va tanqidiy fikr yuritish orqali amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

D) Tanqidiy fikrlash faqat o'quvchilarning individual faoliyatida namoyon bo'ladi.

9. Motivatsion vaziyatlarni yaratish va ularni tahlil qilish o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish qobiliyatini va shaxsiy rivojlanish strategiyalarini qanday shakllantiradi?

A) U tashqi rag'batlarga tayanib, ichki motivatsiyani pasaytiradi.

B) Motivatsion vaziyatlar faqat qisqa muddatli natijalar beradi va barqaror o'sishga hissa qo'shmaydi.

C) U o'quvchilarga o'z faoliyatlarini tahlil qilish, strategik rejalashtirish va shaxsiy o'sish jarayonlarini qayta ko'rib chiqish imkonini beradi.

D) Bu yondashuv o'quvchilarning o'zaro hamkorligini cheklab, individual ishtirokni kamaytiradi.

10. Samarali sinfni boshqarish va hamkorlikdagi loyiha ishlarini tashkil etish o'quvchilar o'rtasida qanday interaktiv muhit yaratadi va ijodiy yechimlar topish jarayonini qanday qo'llab-quvvatlaydi?

A) U o'quvchilarning mustaqil fikr yuritishini cheklab, qat'iy nazoratga olib keladi.

B) Bu yondashuv o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida ochiq muloqot, birgalikda muammolarni hal qilish va ijodiy g'oyalarni shakllantirish muhitini yaratadi.

C) Loyihaviy ishlar faqat o'qituvchining qat'iy rejalashtirilgan uslubi asosida amalga oshiriladi.

D) Hamkorlikdagi loyiha ishlar dars vaqtini bekorga sarflab, samaradorlikni pasaytiradi.

Javoblar Kaliti:

1. A

5. C

9. C

2. C

6. A

10. B

3. C

7. B

4. D

8. C

TA'LIM SAMARADORLIGINI TA'MINLASH zarur bilimlari**1. Ta'limning asosiy nazariyalari va samarali o'qitish usullari (va ularni qanday qilib o'quvchining shaxsiy, yaxlit rivojlanishi bilan bog'lash mumkinligi).**

Bu band ta'lim nazariyalari va metodikasining asosiy tamoyillarini, shuningdek, ularni o'quvchilarning shaxsiy va to'liq rivojlanishi bilan qanday bog'lash mumkinligini ochib beradi.

2. Turli xil ta'limiy ehtiyojlar, shuningdek iqtidorli o'quvchilar bilan ishlashdagi o'ziga xos xususiyatlarni.

Bu yerda ta'lim jarayonida har xil ehtiyojlarga ega o'quvchilar, jumladan, iqtidorli talabalarni aniqlash va ularga maxsus yondashuvlarni qo'llashning ahamiyati ta'kidlanadi.

3. Inklyuzivlik tamoyilini amalga oshirish usullari.

Ushbu band barcha o'quvchilarga – qobiliyati, ehtiyoji va ijtimoiy-madaniy holatidan qat'iy nazar – teng imkoniyatlar yaratish uchun inklyuziv ta'lim prinsiplarini hayotga tadbqiq etish usullarini ko'rsatadi.

4. Samarali ta'limni ta'minlashda xalqaro tajribani tahlil qilish usullarini.

Bu band ta'limda xalqaro tajribalarni o'rganish, muvaffaqiyatli usullar va strategiyalarni tahlil qilish orqali ta'lim jarayonini takomillashtirishga yo'naltirilgan yondashuvlarni ifodalaydi.

5. Yoshga doir pedagogika, psixologiya asoslari, bolalar bilan ishlash usul va metodlarini.

Bu yerda yosh guruhlarining rivojlanish xususiyatlari va psixologik ehtiyojlarini hisobga olgan holda bolalar bilan ishlashning samarali usullari va metodik yondashuvlari muhokama qilinadi.

1. Ta'lim nazariyalari va samarali o'qitish usullarini o'quvchilarning shaxsiy va yaxlit rivojlanishi bilan bog'lash qanday qilib ularning o'ziga xos qobiliyatlari va individual ehtiyojlarini hisobga oluvchi o'qitish jarayonini ta'minlaydi?

- A) Faqat an'anaviy yodlash va takrorlashga asoslangan metodlarni qo'llash.
- B) Nazariy bilimlarni mustaqil tarzda berib, o'quvchining shaxsiy rivojlanishiga alohida e'tibor bermaslik.
- C) Innovatsion metodlarni, faol ishtirok va interaktiv yondashuvlarni integratsiya qilib, o'quvchilarning individual farqlarini inobatga oluvchi ta'lim jarayonini tashkil etish.
- D) O'quvchilarni yagona metod orqali o'qitib, ularning shaxsiy qobiliyatlarini standartlashtirish.

2. Turli ta'limiy ehtiyojlarga ega o'quvchilar, jumladan iqtidorli talabalar bilan ishlashda qaysi yondashuv ularning potentsialini maksimal darajada ochib berishga xizmat qiladi?

- A) Barcha o'quvchilarga yagona standart metodni tatbiq etish.
- B) Faqat iqtidorli o'quvchilarga alohida e'tibor qaratish, qolganlarga umumiy yondashuvni qo'llash.
- C) Har bir o'quvchining individual ehtiyojlari va qobiliyatlarini aniqlash orqali differentsial va moslashtirilgan o'qitish strategiyalarini ishlab chiqish.
- D) Ta'lim jarayonida iqtidorli o'quvchilarni ajratib qo'yib, ularni maxsus sinflarda o'qitish.

3. Inklyuziv ta'lim tamoyilini amalda qo'llashda qaysi strategiya barcha o'quvchilarga teng imkoniyatlar yaratib, ularning ijtimoiy va akademik integratsiyasini ta'minlaydi?

- A) Faqat yaxshi o'qitiladigan materiallarni umumiy darsga qo'llash.
- B) Har bir o'quvchining individual ehtiyojlariga moslashtirilgan o'qitish rejalari va resurslarni ishlab chiqish.
- C) O'quvchilarning o'zaro raqobatini oshirish orqali eng zo'rlarni aniqlash.
- D) Standartlashtirilgan test va baholash usullariga tayanish.

4. Xalqaro tajribalarni o'rganish va tahlil qilish orqali ta'lim samaradorligini oshirishda qaysi yondashuv mahalliy sharoitga eng samarali moslashtirish imkonini beradi?

- A) Faqat mahalliy an'anaviy usullarni davom ettirish.
- B) Xalqaro tajribani qo'llashda, ularning innovatsion va muvaffaqiyatli strategiyalarini tahlil qilib, mahalliy ta'lim tizimiga moslashtirish.

- C) Xalqaro tajriba usullarini to'liq import qilib, hech qanday o'zgarishsiz tatbiq etish.
D) Xalqaro metodlarni inobatga olmasdan, faqat o'quvchilarning individual xususiyatlariga tayanish.

5. Yoshga doir pedagogika va psixologiya asoslarini hisobga olgan holda bolalar bilan ishlash usullarini tatbiq etish qanday qilib o'quvchilarning rivojlanish bosqichlariga mos yondashuvni shakllantiradi?

- A) Faqat nazariy bilimlarni berishga qaratilgan, amaliy metodlarni hisobga olmaslik.
B) Yoshlik xususiyatlarini inobatga olmasdan, yagona metod orqali ta'lim berish.
C) Bolalar bilan ishlashda faqat o'qituvchining qat'iy nazoratini ta'minlashga asoslanish.
D) Har bir yosh guruhining psixologik va rivojlanish xususiyatlarini aniqlab, ularga moslashtirilgan o'quv metodlari va amaliy faoliyatlarni qo'llash

6. Ta'lim dasturini amalga oshirish o'qituvchining har bir bolaning shaxsini hurmat qilish va uning individual ehtiyojlariga mos interaktiv, faollashtiruvchi usullar orqali o'qitish qobiliyatini ifodalaydi.

Quyidagi yondashuvlardan

qaysi biri ushbu kompetensiyani to'liq aks ettiradi?

- A) Dars mazmunini faqat nazariy tushunchalar orqali taqdim etish va yagona metodik yondashuvga tayanish.
B) O'quvchilarning individual ehtiyojlarini inobatga olib, ularni interaktiv usullar, faollashtiruvchi metodlar va shaxsiy rivojlanishga yo'naltirilgan o'qitish orqali dars jarayoniga jalb etish.
C) O'quvchilarning shaxsiy qiziqishlarini e'tibordan chetda qoldirib, standartlashtirilgan baholash metodlariga tayanish.
D) Faqat dars rejasini qat'iy tarzda bajarishga intilish va o'quvchilarni umumiy baholashga yo'naltirish.

7. Ta'lim dasturini amalga oshirishda o'qituvchining barcha o'quvchilarning shaxsini hurmat qilish va ularning individual ehtiyojlariga mos interaktiv, faollashtiruvchi metodlarni qo'llash orqali ularning o'ziga xos rivojlanishini rag'batlantirish usulini qanday ifodalash mumkin?

- A) O'quvchilarga yagona metodik yondashuvni tatbiq etish orqali darsni standartlashtirish.
B) Har bir o'quvchining shaxsiy qobiliyat va ehtiyojlarini aniqlab, interaktiv va faollashtiruvchi usullar yordamida ularni dars jarayoniga faol jalb etish.
C) O'qituvchining barcha qarorlarini qat'iy nazorat ostida olib, o'quvchilarning mustaqil fikr yuritishini cheklash.
D) Faqat dars mazmunini nazariy taqdim etishga tayanib, o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini e'tibordan chetda qoldirish.

Javoblar Kaliti:

1. C
2. C
3. B
4. B
5. D
6. B
7. B

Kognitiv - aql, idrok, tasavvur qilish. Metakognitiv bu insonning fikrlash jarayoni.

Frontal – umumiy

Ta'lim shakllari 1.Frontal (umumiy) 2.Jamoaviy (guruh) 3.Individual (yakka, alohida)

PEDAGOGIK MAHORAT VA KASB STANDARTIDAN SIFATLI DARS, O'QUV MATERIALLARI
@METODIK_TOMCHI KANALIDA.

ZAXIRIDDIN JUMANAZAROV tel: +99890-521-60-22
TELEGRAM KANALIMIZ: https://t.me/metodik_tomchi

O'ZLASHTIRISHNI BAHOLASH VA QAYTA ALOQANI TAQDIM ETISH**Mehnat harakatlari**

- 1. Ta'lim natijalarini baholash uchun turli usul va vositalardan foydalanish**
 - *O'quvchilarning bilim darajasini aniqlash uchun test, yozma ish, savol-javob kabi usullardan foydalanish.*
- 2. Ta'lim natijalarini diagnostika qilish uchun turli usul va vositalardan foydalanish**
 - *O'quvchilar bilimida kamchiliklar bor-yo'qligini aniqlash uchun maxsus topshiriqlar, kuzatish va suhbatlardan foydalanish.*
- 3. O'quvchilar tomonidan bilimlarni egallash darajasini (hajmini) muntazam tizimli ravishda kuzatib borish**
 - *O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini muntazam tekshirib, ularning rivojlanish jarayonini nazorat qilish.*
- 4. O'quvchilar erishgan yutuqlarni natijalarini tahlil qilish**
 - *Test natijalari, yozma ishlar va og'zaki javoblarni tekshirib, o'quvchilarning yutuqlarini baholash va xulosa chiqarish.*
- 5. Dars rejasi va usullarini moslashtirishda tahlil natijalaridan foydalanish**
 - *Agar o'quvchilar biror mavzuni tushunishda qiyinchilikka duch kelsa, dars usullarini o'zgartirish yoki qo'shimcha tushuntirish berish.*
- 6. O'quvchining yutuqlarini baholash, baho asoslab berish**
 - *O'quvchilarga baho qo'yishda faqatgina natijalarni emas, balki ularning harakatlari va o'sishini ham hisobga olish va bahoni asoslab tushuntirish.*
- 7. O'quvchilarning yutuqlarini baholash orqali, ularni o'qishni davom ettirishga qiziqtirish**
 - *O'quvchilarga motivatsiya berish uchun ularning yutuqlarini e'tirof etish va o'qishga bo'lgan ishtiyoqini oshirish.*
- 8. O'quvchilar ta'lim jarayonida to'qnashgan qiyinchiliklarini kuzatish va qayd etish**
 - *O'quvchilar qaysi mavzularda qiynalayotganini kuzatish va bu qiyinchiliklarni yozib borish.*
- 9. Ushbu sinf(guruh)da dars beradigan hamkasblari bilan muayyan o'quvchining ta'lim olishdagi qiyinchiliklari to'g'risida maslahatlashish**
 - *Agar biror o'quvchi darslarni yaxshi o'zlashtira olmasa, shu sinfda dars beradigan boshqa o'qituvchilar bilan muhokama qilish va birgalikda yechim topish.*
- 10. Muayyan o'quvchining ta'lim olishdagi qiyinchiliklari to'g'risida tegishli soha mutaxassisleri bilan maslahatlashish**
 - *Agar o'quvchining ta'lim olishida jiddiy muammolar bo'lsa, psixolog, logoped yoki boshqa mutaxassislar bilan maslahatlashish...*

Test**1. Ta'lim natijalarini baholash uchun nimalardan foydalanish mumkin?**

- A) Faqat yozma ishlar
- B) Faqat testlar
- C) Turli usul va vositalar (test, yozma ish, savol-javob)
- D) Faqat baholash jadvallari

2. Diagnostika qilish deganda nimani tushunish kerak?

- A) O'quvchilarga qo'shimcha vazifa berish
- B) O'quvchilarning bilimida kamchilik bor-yo'qligini tekshirish
- C) Faqat yaxshi o'quvchilarning natijalarini tahlil qilish
- D) Baholarni umumlashtirish

3. O'quvchilarning bilim darajasini tizimli kuzatishning asosiy maqsadi nima?

- A) O'quvchilarga ko'proq vazifa berish
- B) Ularning rivojlanish jarayonini nazorat qilish
- C) O'quvchilarning yutuqlarini e'lon qilish
- D) Ularning baholarini pasaytirish

4. O'quvchilar erishgan natijalarni tahlil qilish qanday foyda beradi?

- A) O'quvchilarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash
- B) Faqatgina kuchli o'quvchilarni rag'batlantirish
- C) O'qituvchining dars jadvalini o'zgartirish
- D) Barcha o'quvchilarga bir xil baho qo'yish

5. Dars rejasi va usullarini qanday holatda o'zgartirish kerak?

- A) O'quvchilar mavzuni yaxshi o'zlashtirganida
- B) O'quvchilar darsga kelmaganida
- C) O'quvchilar mavzuni tushunishda qiynalganda
- D) Yangi o'quv yili boshlanganda

6. O'quvchilarga baho qo'yishda nimalar hisobga olinadi?

- A) Faqat test natijalari
- B) Faqat yozma ishlar
- C) Ularning natijalari va rivojlanish jarayoni
- D) Faqat darsga qatnashish faolligi

7. O'quvchilarni o'qishga qiziqtirish uchun qanday choralar ko'rilishi kerak?

- A) Ularni intizomiy jazolash
- B) Ularning yutuqlarini e'tirof etish va rag'batlantirish
- C) Ularning natijalarini faqat ota-onalariga bildirish
- D) Har bir o'quvchiga bir xil baho qo'yish

8. O'quvchilar dars jarayonida qiyinchilikka duch kelsa, qanday chora ko'rish lozim?

- A) Ularni mustaqil o'rganishga majburlash
- B) Qiyinchiliklarni kuzatib borish va qayd etish
- C) Faqat kuchli o'quvchilarga e'tibor qaratish
- D) Ularga kam topshiriq berish

9. O'qituvchi hamkasblari bilan maslahatlashishi qanday foyda beradi?

- A) O'quvchining qiyinchiliklarini aniqlash va birgalikda yechim topish
- B) Faqat baholarni solishtirish
- C) Har bir o'quvchiga bir xil yondashish
- D) Faqat sinf jurnali bo'yicha gaplashish

10. Agar o'quvchi ta'lim olishda jiddiy muammolarga duch kelsa, kim bilan maslahatlashish lozim?

- A) Faqat ota-onasi bilan
- B) Faqat sinf rahbari bilan
- C) Tegishli soha mutaxassislari (psixolog, logoped) bilan
- D) Sinfning eng yaxshi o'quvchisi bilan

Javoblar:

- 1 - C
- 2 - B
- 3 - B
- 4 - A
- 5 - C
- 6 - C
- 7 - B
- 8 - B
- 9 - A
- 10 - C

O'ZLASHTIRISHNI BAHOLASH VA QAYTA ALOQANI TAQDIM ETISH**Zarur ko'nikmalari:**

1. O'quvchilarning rivojlanish ishlarini rag'batlantirishdagi **baholash va baholash jarayonining turli usullaridan** foydalanish
 - O'quvchilarning o'zlashtirish darajasini aniqlash va ularni rag'batlantirish uchun turli baholash usullaridan foydalanish, masalan, og'zaki baholash, yozma ishlar, loyihalar va amaliy topshiriqlar.
2. Diagnostik va baholash testlarining har xil turlarini ishlab chiqish
 - O'quvchilarning bilim darajasini chuqur tekshirish uchun turli formatdagi testlar yaratish, masalan, tanlov testlari, ochiq savollar, amaliy topshiriqlar va loyihaviy ishlar.
3. O'quvchilarning turli xil ehtiyojlari va qobiliyatlari bilan bog'liq holda baholash usullarini shaxsga yo'naltirish
 - Har bir o'quvchining individual qobiliyatini hisobga olgan holda baholash tizimini moslashtirish, masalan, nogironligi yoki o'ziga xos ehtiyojlari bor bolalar uchun maxsus baholash usullaridan foydalanish.
4. **O'qitish metodikasi va amaliyotini** moslashtirishda o'quvchilarning baholanishiga oid ma'lumotlarini talqin qilish
 - O'quvchilarning baholarini tahlil qilib, o'qitish metodikasini takomillashtirish va dars jarayonini yanada samarali qilish uchun moslashtirish.
5. O'quvchilarga va ota-onalariga (yoki ularning o'rnini bosuvchi shaxslarga) ta'lim va baholash natijalari to'g'risida qayta **aloqa berish uchun** turli xil strategiyalardan foydalanish
 - Ota-onalar va o'quvchilarga baholash natijalarini tushuntirish uchun og'zaki tushuntirish, yozma izohlar, individual suhbatlar va elektron tizimlar orqali qayta aloqa o'rnatish.

Baholash va rag'batlantirish bo'yicha test**1. O'quvchilarning rivojlanishini rag'batlantirish uchun baholash jarayonida qanday yondashuv qo'llaniladi?**

- A) Faqat yozma ishlar orqali baholash
- B) Turli baholash usullaridan foydalanish (og'zaki, amaliy, test)
- C) Faqat eng yaxshi natija ko'rsatgan o'quvchilarni rag'batlantirish
- D) O'quvchilarga baho qo'yimaslik

2. Diagnostik testlarning asosiy vazifasi nima?

- A) O'quvchilarga ortiqcha vazifa berish
- B) O'quvchilarning bilimida kamchiliklarni aniqlash
- C) Barcha o'quvchilarga bir xil baho qo'yish
- D) Faqat yakuniy natijani e'lon qilish

3. O'quvchilarning ehtiyoj va qobiliyatlariga mos baholash qanday amalga oshiriladi?

- A) Faqat kuchli o'quvchilarni sinovdan o'tkazish
- B) Har bir o'quvchiga bir xil topshiriq berish
- C) O'quvchining ehtiyoj va imkoniyatlariga mos baholash tizimini qo'llash
- D) Baholashni faqat dars oxirida o'tkazish

4. O'quvchilarning baholarini tahlil qilish qanday foyda beradi?

- A) O'qitish usullarini yanada samarali qilish
- B) Faqat baholarni e'lon qilish
- C) O'quvchilarni faqat kuchli va zaif guruhlariga ajratish
- D) O'quvchilarning natijalarini o'zgarishsiz qoldirish

5. Ota-onalar va o'quvchilarga baholash natijalari bo'yicha qanday qayta aloqa berish mumkin?

- A) Faqat yozma izoh orqali
- B) Faqat elektron tizim orqali natijalarni yetkazish
- C) Turli strategiyalar (suhbatlar, yozma izohlar, elektron tizimlar) orqali
- D) Natijalarni faqat maktab ma'muriyatiga taqdim etish

Javoblar kaliti:

- 1 - B
- 2 - B
- 3 - C
- 4 - A
- 5 - C

O'ZLASHTIRISHNI BAHOLASH VA QAYTA ALOQANI TAQDIM ETISH

Zarur bilimlar

1. Baholashning zamonaviy nazariyalari, baholash usullari va ularning o'quvchiga ta'siri

- *Bugungi kunda baholash nafaqat o'quvchining bilim darajasini aniqlash, balki uning o'qishga bo'lgan motivatsiyasini oshirishga ham xizmat qiladi. Zamonaviy baholash usullari orasida:*

formativ baholash (jarayon davomida kuzatish)

summativ baholash (yakuniy baholash),

o'zaro baholash (o'quvchilar bir-birini baholaydi)

o'zini baholash (o'quvchi o'zining natijasini tahlil qiladi) mavjud. Ushbu usullar o'quvchiga o'z kuchli va zaif tomonlarini anglash, o'z ustida ishlash va bilimlarini mustahkamlash imkonini beradi.

2. O'quvchilarning turli xil ta'limiy ehtiyojlarini hisobga olgan holda, diagnostika va baholash testlarini tuzish va o'tkazish qoidalari

- Har bir o'quvchining o'rganish imkoniyatlari turlicha bo'lgani sababli, baholash testlari ularning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda tuzilishi kerak. **Diagnostik testlar o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash va qaysi sohalarda qiyinchilikka duch kelayotganini aniqlash uchun ishlatiladi.** Bunday testlar aniq, tushunarli va adolatli

bo'lishi lozim. Bundan tashqari, baholash jarayonida maxsus ehtiyojga ega o'quvchilar uchun moslashtirilgan testlar va baholash usullari qo'llanilishi kerak.

Baholash bo'yicha test

1. Zamonaviy baholash tizimining asosiy maqsadi nima?

- A) Faqatgina o'quvchilarni saralash
- B) O'quvchilarning bilim darajasini oshirish va rivojlanishiga yordam berish
- C) O'quvchilarni jazolash uchun baho qo'yish
- D) Har bir o'quvchiga bir xil baho qo'yish

2. Quyidagi qaysi usul zamonaviy baholash turlariga kirmaydi?

- A) Formativ baholash (o'quv jarayoni davomida baholash)
- B) Summativ baholash (yakuniy baholash)
- C) O'zaro baholash (o'quvchilar bir-birini baholaydi)
- D) Faqatgina dars davomida sinf rahbari tomonidan baholash

3. Diagnostik testlarning asosiy vazifasi nima?

- A) O'quvchilarning bilimdagi bo'shliqlarini aniqlash va to'g'ri yo'naltirish
- B) O'quvchilarga faqatgina yuqori baho qo'yish
- C) Har bir o'quvchiga bir xil savollar berish
- D) O'quvchilarni qiyin savollar bilan chalqitish

4. O'quvchilarning turli ehtiyojlarini hisobga olgan holda test tuzish nimaga yordam beradi?

- A) O'quvchilarning bilimlarini yaxshiroq baholash va ularga mos yondashish
- B) O'quvchilarning faqat kuchli tomonlarini aniqlash
- C) Har bir o'quvchiga bir xil test berish orqali ularni tenglashtirish
- D) Baholash jarayonini yanada qiyinlashtirish

5. Maxsus ehtiyojga ega o'quvchilar uchun moslashtirilgan baholash tizimi qanday bo'lishi kerak?

- A) Oddiy testlardan farq qilmasligi kerak
- B) Ularning ehtiyojlarini hisobga olgan holda tuzilgan bo'lishi kerak
- C) Ular uchun baholash tizimi butunlay bekor qilinishi kerak
- D) Ularni faqatgina oson savollar bilan sinash kerak

Javoblar kaliti:

1 - B

4 - A

2 - D

5 - B

3 - A

Qo'shimcha

1. O'zlashtirish baholari va qayta aloqa o'qituvchining ta'lim jarayonini rejalashtirish va o'tkazish samaradorligini oshirishga yordam beradi

- O'qituvchi o'quvchilarning natijalarini baholash orqali dars rejalarini yanada samarali qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Baholash natijalari tahlil qilinib, dars jarayonida qaysi metodlar samarali ekanligi aniqlanadi.

2. O'quvchilarning ta'lim natijalarini baholash, tahlil qilish va xulosalar berish o'qituvchining kompetensiyasiga kiradi

- O'qituvchi baholash natijalari asosida o'quvchilarning bilim darajasi haqida xulosa chiqaradi va kelajakdagi darslarni shunga moslashtiradi. Shu bilan birga, baholash orqali o'quvchilar qaysi mavzularni yaxshi o'zlashtirgan va qaysilarida qiyinchiliklarga duch kelayotganini aniqlash mumkin.

3. Baholash va qayta aloqa o'quvchilarga o'zlarining ta'lim natijalari haqida ma'lumot olish imkonini beradi

- O'quvchilar o'z bilim darajalarini tahlil qilib, qaysi sohalarda yaxshilanishi kerakligini bilishadi. Bu ularning mustaqil ta'lim olishiga va mas'uliyatni his qilishiga yordam beradi.

4. Qayta aloqa o'qituvchining o'quvchilarga natijalar bo'yicha tushunarli izoh berish qobiliyatini o'z ichiga oladi

- O'qituvchi o'quvchilarga baholarni qanday asoslanganligini tushuntirib berishi, ularning qayerda xatolik qilganini va qanday qilib yaxshiroq natijaga erishish mumkinligini ko'rsatishi lozim. Shu tariqa, baholash jarayoni o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish va o'qish jarayoniga qiziqishini kuchaytirishga xizmat qiladi.

O'zlashtirish baholari va qayta aloqa bo'yicha test

1. O'qituvchining baholash va qayta aloqa berish jarayonidagi asosiy vazifasi nima?

- A) O'quvchilarning xatolarini ko'rsatib, jazolash
- B) O'quvchilarning ta'lim natijalarini baholab, dars samaradorligini oshirish
- C) Faqat dars davomida ball qo'yish
- D) O'quvchilarning faqat yaxshi natijalarini e'tirof etish

2. O'quvchilarning ta'lim natijalarini tahlil qilish o'qituvchiga qanday foyda beradi?

- A) O'quvchilarning bilim darajasini aniqlash va dars uslubini moslashtirish
- B) Faqat baholarni qayd qilish
- C) O'quvchilarni kuchli va zaif guruhlariga ajratish
- D) O'quvchilarning faqat eng yaxshi natijalarini e'tiborga olish

3. Qayta aloqa o'quvchilarga qanday foyda beradi?

- A) O'quvchilar o'z bilim darajasi haqida aniq tushunchaga ega bo'lishadi
- B) O'quvchilar o'qituvchiga ko'proq savollar bera boshlashadi
- C) O'quvchilar faqat baho olish uchun o'qishadi
- D) Qayta aloqa ta'lim jarayoniga ta'sir qilmaydi

4. O'quvchilarga samarali qayta aloqa berish uchun o'qituvchi nima qilishi kerak?

- A) Faqat baho qo'yish bilan cheklanish
- B) Baholarni izohlab, o'quvchilarga natijalarini tushuntirish
- C) O'quvchilarning kamchiliklarini oshkor qilish
- D) Har bir o'quvchiga bir xil tavsiyalar berish

5. Baholash jarayoni o'quvchilarning o'qishga bo'lgan munosabatiga qanday ta'sir qiladi?

- A) Faqatgina kuchli o'quvchilar o'zini rivojlantiradi
- B) To'g'ri baholash va izoh berish o'quvchilarni o'qishga qiziqtiradi
- C) Baholar faqat imtihon natijalariga ta'sir qiladi
- D) Baholash jarayoni o'quvchilarga hech qanday ta'sir ko'rsatmaydi

Javoblar kaliti:

1 - B

4 - B

2 - A

5 - B

3 - A

Baholash va qayta aloqa bo'yicha qo'llash darajasidagi testlar

1. **O'qituvchi dars davomida o'quvchilarning bilim darajasini baholash uchun turli usullardan foydalanadi. Agar sinfning aksariyati bir mavzuni tushunishda qiynalayotgan bo'lsa, qaysi chorani ko'rish eng maqbul hisoblanadi?**
 - A) Dars rejasiga o'zgartirish kiritish va qo'shimcha tushuntirish berish
 - B) O'quvchilarga ko'proq mustaqil ish topshirish
 - C) Mavzuga oid qo'shimcha testlar ishlab chiqish, ammo dars metodikasini o'zgartirmaslik
 - D) Faqat kuchli o'quvchilar bilan ishlash
2. **O'qituvchi diagnostik baholash jarayonida o'quvchilarning kamchiliklarini aniqladi. U bu natijalarni qanday amaliy yo'l bilan sinfdagi dars jarayoniga tatbiq etishi mumkin?**
 - A) O'quvchilarni individual tarzda mustaqil ishlashga majburlash
 - B) Dars usullarini o'zgartirib, qo'shimcha mashg'ulotlar tashkil etish
 - C) Ota-onalarga murojaat qilib, uyda ko'proq mashq qilishlarini so'rash
 - D) O'quvchilarni baholar asosida guruhlarga ajratish
3. **O'qituvchi o'quvchilarning bilim darajasini kuzatish uchun qanday amaliy chora ko'rish mumkin?**
 - A) Har bir darsda og'zaki yoki yozma baholash usullarini qo'llash
 - B) Faqat chorak yakunida test sinovlarini o'tkazish
 - C) O'quvchilarga mustaqil topshiriqlar berish va faqat yakuniy natijalarni tahlil qilish
 - D) O'quvchilarning faqat kuchli tomonlarini e'tiborga olish
4. **Agar o'qituvchi bir o'quvchining ta'lim olishida qiyinchilik borligini sezsa, bu muammoni hal qilish uchun qanday amaliy qadamlarni qo'yishi lozim?**
 - A) O'quvchiga qo'shimcha topshiriqlar berib, uni mustaqil shug'ullanishga undash
 - B) Ushbu sinfdagi dars beradigan hamkasblari bilan maslahatlashish va umumiy strategiya ishlab chiqish
 - C) O'quvchini sinfdagi savol bermaslikka chaqirish, unga ortiqcha e'tibor qaratmaslik
 - D) O'quvchining qiyinchiliklarini aniqlash uchun ota-onalar bilan suhbatlashish va ularga qo'shimcha vazifa yuklash
5. **O'quvchilar ta'lim natijalari asosida qanday chora-tadbirlarni amaliyotga joriy etish mumkin?**
 - A) Test natijalari va yozma ishlarni tahlil qilib, dars rejalarini moslashtirish
 - B) Faqat yaxshi baho olgan o'quvchilarga e'tibor qaratish
 - C) O'quvchilarning bilim darajasini muntazam baholamaslik, faqat yakuniy natijalarni tekshirish
 - D) Har bir o'quvchiga bir xil dars metodikasini qo'llash

Javoblar kaliti:

1 - A

2 - B

3 - A

4 - B

5 - A

TARBIYAVIY FAOLIYATNI TASHKIL ETISH**Mehnat harakatlari**

1. O'quvchilarning ehtiyojlarini inobatga olgan holda rivojlanishiga hissa qo'shadigan ta'lim maqsadlari va vazifalarini belgilash.

Har bir o'quvchining qobiliyat va qiziqishlarini inobatga olib, ularga mos maqsad va vazifalarni shakllantirish.

2. Tarbiyaviy ishlarning zamonaviy, shu jumladan interaktiv shakl va usullarini mashg'ulot va sinfdan tashqari ishlarida qo'llash.

O'quvchilarni faol jalb qilish uchun rolli o'yinlar, muhokamalar, ijodiy loyihalar kabi interaktiv metodlardan foydalanish.

3. Tarbiya ishlarini olib borishda o'quvchilarning jinsi, yoshi, madaniy va individual xususiyatlarini inobatga olish.

Har bir o'quvchining yoshiga, jinsiga va shaxsiy xususiyatlariga mos yondashuvni tanlash.

4. Bolaning emotsional-qadriyatli sohasini rivojlantiradigan vaziyatlar va hodisalarni loyihalashtirish.

Axloqiy tarbiya va hissiy rivojlanish uchun hayotiy misollar, ijtimoiy loyihalar va teatrlashtirilgan sahnalarni qo'llash.

5. Ta'lim muassasasining ustavi va ichki tartib qoidalariga muvofiq o'quvchilar uchun aniq odob-axloq qoidalarini belgilash va o'rnatish.

Hurmat, intizom va tartibni saqlash uchun aniq qoidalarni ishlab chiqish va ularga rioya qilishni ta'minlash.

6. O'quvchilarning o'zini o'zi boshqarish organlari faoliyatini tashkil qilishda yordam berish va qo'llab-quvvatlash.

Yetakchilik va javobgarlik ko'nikmalarini shakllantirish uchun o'quvchilarning tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash.

7. Ta'lim muassasasining imkoniyatlarini, yashash joyi va mintaqaning tarixiy-madaniy o'ziga xosligini hisobga olgan holda sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish.

Mahalliy sharoit va madaniy qadriyatlarga mos tadbirlar, sayohatlar va ijodiy mashg'ulotlarni o'tkazish.

8. Ziddiyatlarni hal qilish, sinfda va undan tashqarida muloqot qilish uchun ijobiy muhit yaratishda muloqot o'tkazish.

O'quvchilar o'rtasidagi kelishmovchiliklarni hal qilish va do'stona muhit yaratish uchun ochiq muloqot tashkil etish.

9. O'zgaruvchan ko'p madaniyatli muhitda o'quvchilarda bag'rikenglik, odob-axloq va hayotga tayyorgarlik bo'yicha ko'nikmalarni shakllantirish.

Turli madaniyat va dunyoqarashlarni hurmat qilish, to'g'ri muloqot qilish va hayotga moslashish qobiliyatini shakllantirish.

10. O'quvchilarda kognitiv faollik, mustaqillik, tashabbuskorlik, ijodkorlik, fuqarolik pozitsiyasi, mehnatga layoqati, sog'lom va xavfsiz turmush tarzi madaniyatini rivojlantirish.

Mustaqil fikrlash, ijodkorlik, fuqarolik mas'uliyati va sog'lom hayot tarzini shakllantirish.

TARBIYAVIY FAOLIYATNI TASHKIL ETISH

Zarur ko'nikmalar

1. Bolalarning madaniy tafovutlari, jinsi, yoshi va individual xususiyatlarini inobatga olgan holda ta'lim faoliyatini tashkil qilish.
Sharh: Har bir bolaning shaxsiy xususiyatlari va ehtiyojlariga mos ta'lim usullarini qo'llashga urg'u beriladi.
2. Bolalar bilan muloqot qilish, ularning qadr-qimmatini tan olish.
Sharh: Bolalar bilan ochiq, hurmatga asoslangan muloqot o'rnatish va ularning shaxsiy qadriyatini e'tirof etish.
3. O'quvchilarni ta'lim va tarbiya jarayoniga jalb qilish, ularning o'quv va bilim faoliyatiga qiziqtirish maqsadida o'quv guruhlarini boshqarish.
Sharh: O'quvchilarni faol ishtirok etishga chaqirish va guruh ishlar orqali bilimga bo'lgan qiziqishni oshirish.
4. Bolalar jamoasida ishbilarmonlik, do'stona muhitni qo'llab-quvvatlash.
Sharh: Jamoaviy ishlarni rivojlantirish va do'stona, hamkorlikka asoslangan muhit yaratishga intilish.
5. O'quvchilarning qadr-qimmatini va manfaatlarini himoya qilish, ziddiyatli vaziyatda va/yoki noqulay sharoitlarda bo'lgan bolalarga yordam berish.
Sharh: Bolalarning huquq va manfaatlarini himoya qilib, ularni qiyin vaziyatlarda qo'llab-quvvatlashga qaratilgan yondashuv.
6. O'quvchilarni tenglik, adolat va hurmat tamoyillari asosida boshqalar bilan munosabatlarni o'rnatishga undash.
Sharh: Tenglik va adolat asosida o'zaro munosabatlarni shakllantirish va hurmatli munosabatlarni rivojlantirish.
7. Sayohatlar, ekskursiyalar va ekspeditsiyalarni tashkil etish, shuningdek, o'lkashunoslik faoliyati va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash usullarini qo'llay bilish.
Sharh: Sayohat va ekskursiyalar orqali o'quvchilarga vatanparvarlik, o'lkashunoslik va keng dunyoqarashni o'rgatishga qaratilgan faoliyat.

TARBIYAVIY FAOLIYATNI TASHKIL ETISH

Zarur bilimlar

1. Inson kapitalini rivojlantirish, o'qitish va tarbiyalashning klassik va zamonaviy nazariyalari hamda shaxslararo va ijtimoiy aloqa jarayonlarini
Sharh: Inson resurslarini rivojlantirish va tarbiyalash bo'yicha turli nazariyalar, shuningdek, shaxslararo va ijtimoiy aloqa jarayonlarining asosiy tamoyillarini o'rganishga qaratilgan.
2. Yosh pedagogikasi, psixologiya asoslari, bolalar bilan tarbiyaviy ish olib borish metodikasi va texnikasini
Sharh: Yosh pedagogika va psixologiya asosida bolalar bilan samarali tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish usullarini o'zlashtirishga yo'naltirilgan.
3. Bola huquqlari to'g'risidagi qonunchilik asoslari, ta'lim to'g'risidagi qonunlar va umumiy ta'limning davlat ta'lim standartlarini
Sharh: Bola huquqlari, ta'lim qonunlari va davlat standartlarini tushunish va ularga rioya qilishni ta'minlashga qaratilgan.
4. Ta'lim (pedagogik) tizimlarini tarixi, nazariyasi, qonuniyatlari, barpo etish tamoyillari va faoliyat yuritilishi, ta'limning shaxs va jamiyat hayotidagi o'rni va ahamiyatini
Sharh: Ta'lim tizimlarining tarixi, nazariy asoslari va jamiyatdagi o'rni hamda ahamiyatini anglashga xizmat qiladi.
5. Didaktika asoslari, ko'p madaniyatli ta'lim, ijtimoiy tarmoqlarda o'zini tutish qonuniyatlarini

Sharh: Dars berish usullari, ko'p madaniyatli ta'lim va raqamli muhitda to'g'ri muloqot qilish qoidalarini o'z ichiga oladi.

- 6. Yoshga doir rivojlanishning asosiy qonuniyatlari, shaxsining rivojlanishdagi inqiroz bosqichlari va ijtimoiylashuvi, hayot trayektoriyalarining ko'rsatkichlar va individual xususiyatlari, va ularning mumkin bo'lgan o'zgarishlari, ularni aniqlash usullarini**

Sharh: Shaxsiy va ijtimoiy rivojlanish bosqichlari, inqirozlar va hayot trayektoriyalarini aniqlash metodlarini o'rganishga qaratilgan.

- 7. Tarbiyaviy ishlarning metodik asoslari, faoliyatli yondashuvning asosiy tamoyillari, zamonaviy pedagogik texnologiyalar turlari va uslublarini**

Sharh: Tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda metodik yondashuvlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llashga asoslangan.

- 8. Ta'lim muassasasi hududidan tashqarida tadbirlarni tashkil etish va o'tkazishni tartibga soluvchi me'yoriy-huquqiy, yo'riqnoma va ko'rsatma hujjatlarni (ekskursiyalar, sayohatlar va ekspeditsiyalar)**

Sharh: Ta'lim muassasasi tashqarisidagi tadbirlarni (eks-kursiyalar, sayohatlar, ekspeditsiyalar) tartibga soluvchi me'yoriy hujjatlarni tushunish va ularga amal qilishni nazarda tutadi.

- **Shaxsiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash va xarakter shakllanishi:** *Tarbiyaviy faoliyat har bir o'quvchining shaxsiy xususiyatlarini rivojlantirishga, ularning ijobiy xarakterini shakllantirishga qaratilgan.*
- **Emotsional va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirish:** *O'quvchilarning hissiy dunyosi va ijtimoiy ko'nikmalari mustahkamlanishi, ularning o'zaro munosabatlarida sog'lom va samarali muloqot uslublari o'rgatiladi.*
- **Guruh jarayonlarini boshqarish va ijobiy munosabatlarni shakllantirish:** *Darslarda va sinf faoliyatlarida guruh ishlarini boshqarish orqali o'quvchilar o'rtasida do'stona muhit va hamjihatlik yaratiladi.*
- **Individual ehtiyojlar va muammolarga o'z vaqtida javob berish:** *Har bir o'quvchining o'ziga xos ehtiyoj va muammolari aniqlanib, ularga tezkor va samarali yordam ko'rsatiladi.*

1. Tarbiyaviy ishlarning zamonaviy, shu jumladan interaktiv shakl va usullarini qo'llashning maqsadi nima?

- a) O'quvchilarni passiv dars olishga majbur qilish
- b) O'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash.
- c) Faqat an'anaviy metodlarni takrorlash
- d) Dars jarayonini cheklash

2. Tarbiya ishlarini olib borishda o'quvchilarning jinsi, yoshi, madaniy va individual xususiyatlarini hisobga olish qanday natija beradi?

- a) Har bir o'quvchi uchun shaxsiy yondashuv shakllanadi.
- b) Barcha o'quvchilarga yagona metod qo'llaniladi
- c) Faqat yoshga qarab guruhlash amalga oshiriladi
- d) Nazariy bilimlarga urg'u beriladi

3. Ko'p madaniyatli muhitda bag'ri kenglik va odob-axloqni shakllantirish uchun qanday yondashuv zarur?

- a) Faqat bitta madaniyatga moslashish
- b) Madaniy xilma-xillikni hurmat qilish.
- c) Nazariy darslarga urg'u berish
- d) Qattiq intizomni kuchaytirish

4. O'quvchilarda *mustaqillik* va *ijodkorlik*ni rivojlantirishning eng samarali usuli qaysi?

- a) Passiv dars o'tkazish
- b) Qattiq intizomni joriy etish
- c) Faqat nazariy bilim berish
- d) Faol ishtirok va loyiha ishlari.

5. *Guruh* jarayonlarini boshqarish va ijobiy munosabatlarni shakllantirishning asosiy natijasi nima?

- a) Hamjihatlik va do'stona muhitni ta'minlash.
- b) O'quvchilar o'rtasida raqobatni kuchaytirish
- c) Nazariy bilimni oshirish
- d) Qattiq intizomni joriy etish

6. Estetik tarbiyaning maqsadi nima?

- A) O'quvchilarning san'at va atrof-muhitga bo'lgan hurmatini shakllantirish.
- B) Sport bilan shug'ullanishni rivojlantirish
- C) Tanqidiy fikrlashni shakllantirish
- D) Faqat madaniy tadbirlar uyushtirish

JAVOBLAR:

- 1. B
- 2. A
- 3.. B
- 4. D
- 5. A
- 6. A

XAVFSIZ RIVOJLANTIRUVCHI TA'LIM MUHITINI YARATISH VA TA'MINLASH**Mehnat harakatlari**

- 1. O'quvchilar erkin rivojlanishlari va o'zlarini namoyon eta olishlari uchun o'zaro hurmat muhitini yaratish**
 - *Sinfda har bir o'quvchi fikrini ochiq ifoda eta oladigan, bir-birini hurmat qiladigan muhit shakllantiriladi.*
- 2. Har bir o'quvchiga o'qish va sinf hayotida qatnashish uchun teng imkoniyatlar yaratish**
 - *Jinsi, millati, tili yoki ijtimoiy holatidan qat'i nazar, barcha o'quvchilarga bilim olish va sinf faoliyatlarida ishtirok etish imkoniyati beriladi.*
- 3. Nizoli vaziyatlarni yetarli darajada hal qilish**
 - O'quvchilar o'rtasida kelib chiqadigan nizolar **adolatli** va **xolisona** hal etilishi, muammolar muloqot orqali bartaraf etilishi ta'minlanadi.
- 4. O'quvchilarga xavfsizlik qoidalarini tushuntirish va unga rioya qilishga yordam berish**
 - O'quvchilar xavfsizlik qoidalarini yaxshi tushunishlari va amalda qo'llay olishlari uchun tushuntirish ishlari olib boriladi.
- 5. O'quvchilarni sinf(guruh) va maktab qoidalarini yaratish va ularga rioya etishga jalb qilish**
 - Dars jarayonida tartib va intizomni saqlash uchun o'quvchilarni qoidalar ishlab chiqishda ishtirok ettirish muhim sanaladi.
- 6. Turli xil tahdidlarning mohiyati va favqulodda vaziyatlardagi harakatlar ketma-ketligini tushuntirish**
 - O'quvchilarga turli xavflar, ularning oldini olish va favqulodda holatda qanday harakat qilish kerakligi tushuntiriladi.
- 7. Aniq ko'rsatmalar berish orqali sinf(guruh)dagi o'quvchilar faoliyatini boshqarish**
 - Tushunarli va aniq yo'riqnoma berish orqali o'quvchilar faoliyatini samarali boshqarish ta'minlanadi.
- 8. O'quvchilarning maxsus ta'limiy ehtiyojlari asosida individuallashtirilgan ish olib borish**
 - Har bir o'quvchining ehtiyojlarini inobatga olgan holda individual yondashuv yo'lga qo'yiladi.
- 9. O'quvchilarga zamonaviy ommaviy axborot vositalaridan xavfsiz foydalanish bo'yicha ko'rsatmalar berish**
 - Internet va ijtimoiy tarmoqlardan to'g'ri foydalanish, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish kabi mavzularda tushuntirish ishlari olib boriladi.

XAVFSIZ RIVOJLANTIRUVCHI TA'LIM MUHITINI YARATISH VA TA'MINLASH**Zarur ko'nikmalar**

1. **Mazmunli ta'lim muhitini** tashkil qilish va o'zgartirish
 - *Do'stona munosabatlarni tashkil etish va munosabatlarni jobiy tomonga o'zgartirish*
2. Turli madaniyatdagi bolalar va o'spirinlar bilan ishlashga imkon beradigan **madaniyatlararo kompetensiyalarga** ega bo'lish
 - *O'qituvchi har xil madaniyat va urf-odatlarini hurmat qilish, turli millat vakillari bilan samarali ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishi lozim.*
3. O'quvchilarga o'zlarining asoslangan va mas'uliyatli qarorlarini **qabul qilishlariga yordam berish**
 - *O'quvchilarga mustaqil fikrlash, oqilona qaror qabul qilish va uning natijalari uchun javobgarlikni his qilish ko'nikmalari o'rgatiladi.*
4. O'quvchilarda **fuqarolik** kompetensiyalari va **media savodxonligini** shakllantirish
 - *O'quvchilar jamiyatning faol a'zosi bo'lish, axborotni tahlil qilish, soxta xabarlarini ajratish va media vositalaridan ongli foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lishlari kerak.*
5. Favqulodda yoki xavfli vaziyatlarda malakali harakat qilish, kerak bo'lganda, **birinchi yordam ko'rsatish**
 - *O'quvchilarga yong'in, zilzila yoki boshqa favqulodda holatlarda qanday yo'l tutish va zarur hollarda birinchi yordam ko'rsatish qoidalari o'rgatiladi.*

XAVFSIZ RIVOJLANTIRUVCHI TA'LIM MUHITINI YARATISH VA TA'MINLASH**Zarur bilimlar**

1. Insoniyatni rivojlantirish, o'qitish va tarbiyalashning **klassik va zamonaviy nazariyalari**
 - *Ta'lim jarayonida an'anaviy va innovatsion yondashuvlarni uyg'unlashtirib, o'quvchilarning intellektual va ma'naviy rivojlanishiga ko'mak berish muhimdir.*
2. **Bola huquqlari** to'g'risidagi xalqaro konvensiyaning nizomlari
 - *Har bir bola ta'lim olish, shaxsiy fikr bildirish va himoya huquqiga ega ekanligi ta'kidlanib, ta'lim jarayoni shu tamoyillarga asoslanishi kerak.*
3. Shaxslararo va ijtimoiy **muloqot jarayonlari**
 - *O'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatish, ularning fikrlarini hurmat qilish va ijtimoiy muhitda o'zini erkin his qilishlariga ko'maklashish muhimdir.*
4. O'quvchining munosabati va xulq-atvorini shakllantirishda **o'qituvchining ahamiyatini anglash**
 - *O'qituvchi o'quvchilarga nafaqat bilim beradi, balki ularga o'rnak bo'lib, ijtimoiy mas'uliyat va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.*
5. Ta'lim jarayonini tashkil etish va o'qitish uchun **sog'liqni saqlovchi muhitni** yaratishning **milliy xususiyatlari**
 - *O'quvchilarning jismoniy va ruhiy salomatligini saqlashga qaratilgan milliy tamoyillarga asoslangan ta'lim muhiti shakllantirilishi lozim.*
6. Ta'lim muassasalarida mehnat **gigiyena** qoidalari va **texnika xavfsizligi** qoidalari
 - *O'quvchilar va o'qituvchilar sog'lom va xavfsiz sharoitda ishlashi uchun gigiyena va xavfsizlik qoidalariga rioya etish talab etiladi.*

7. Hayot xavfsizligi asoslari

- O'quvchilarga kundalik hayotda, maktabda va jamoat joylarida xavfsizlik qoidalariga amal qilish bo'yicha tushunchalar berish muhimdir.

8. Ko'p madaniyatli ta'limning didaktikasi, rivojlanish psixologiyasi va pedagogikasi asoslari, ijtimoiy tarmoqlarda o'zini tutish qonuniyatlari

- Turli madaniyatlarni hurmat qilish, o'quvchilarning psixologik rivojlanish xususiyatlarini inobatga olish va internet muhitida odobli hamda xavfsiz yurish qoidalarini o'rgatish lozim.

MEHNAT VAZIFALARI TAVSIFI (Kasbiy rivojlanish va hamkorlik yo'nalishida)

O'Z-O'ZINI RIVOJLANTIRISH VA KASBIY O'SISH

Mehnat harakatlari

1. Muntazam malaka oshirish kurslaridan o'tish

— Bilim va ko'nikmalarni yangilash, zamonaviy ta'lim yondashuvlarini o'zlashtirish.

2. U doimiy ravishda fanga oid adabiyotlar bilan tanishib, yangi bilimlarni amaliyotda qo'llash

— Ilmiy yangiliklardan xabardor bo'lish va ularni dars jarayonida tatbiq etish.

3. Seminar va treninglarda, shuningdek kasbiy rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan boshqa tadbirlarda qatnashish

— Tajriba almashish, innovatsion metodlarni o'rganish va qo'llash.

4. Maqsadi ishni takomillashtirish va tajriba almashishdan iborat bo'lgan maktabning "uslubiy kengashlari"da qatnashish

— O'qitish sifatini oshirishga yo'naltirilgan muhokama va fikr almashish.

5. O'zaro darslarda qatnashish, ularni tahlil qilish, undan o'zining kasbiy faoliyatida foydalanish

— Boshqa o'qituvchilarning tajribasini o'rganish va o'z faoliyatini takomillashtirish.

6. O'z tajribasini namoyish etish uchun ochiq darslarga tayyorgarlik ko'rish va o'tkazish

— O'z metodikasini taqdim etish, tahlil qilish va samaradorligini baholash.

7. O'zining ta'lim faoliyatini (kuchli va zaif tomonlarini) yetarlicha baholash va kasbiy rivojlanish ehtiyojlarini belgilay olish

— O'z ishini tahlil qilish, kamchiliklarni aniqlash va ustida ishlash.

8. O'zining ish amaliyotida kerakli o'zgarishlarni amalga oshirish

— Ta'lim jarayonini samarali qilish uchun yangi metodlarni joriy etish.

O'Z-O'ZINI RIVOJLANTIRISH VA KASBIY O'SISH

Zarur ko'nikmalar

1. O'zingizning kasbiy o'sishi, shu jumladan o'z-o'zini rivojlanish yo'lini aniqlash

— O'zining kuchli va zaif tomonlarini baholab, kasbiy rivojlanish strategiyasini belgilash.

2. O'zining ta'lim faoliyatini tahlil qilish va baholash, modifikatsiyani talab qiladigan yo'nalishlarni aniqlash

— Ish jarayonini tanqidiy ko'rib chiqish va samaradorlikni oshirish uchun o'zgarishlar kiritish.

3. Kasbiy rivojlanishida AKT muhitidan foydalanish

— Zamonaviy texnologiyalar yordamida o'qitish sifatini oshirish va ta'lim jarayonini takomillashtirish.

4. Faoliyatida chet tilidan foydalanish (zaruriyat bo'lganda)

— Xorijiy manbalar bilan ishlash, xalqaro tajribani o'rganish va zarur hollarda chet tilida muloqot qilish.

O'Z-O'ZINI RIVOJLANTIRISH VA KASBIY O'SISH**Zarur bilimlar**

1. **O'z-o'zini baholash jarayoni**, kuchli va kuchsiz tomonlarini aniqlash
— O'z faoliyatini tahlil qilish, kamchiliklarni aniqlash va ustida ishlash.
2. O'zining **kasbiy rivojlanishini** rejalashtirish
— O'z oldiga aniq maqsadlar qo'yib, kasbiy o'sish yo'nalishlarini belgilash.
3. **AKT texnologiyalari**
— Ta'lim jarayonida zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanish.
4. Xorijiy til
— Chet tillaridan foydalanib, yangi bilim va tajriba o'zlashtirish.
5. Nutq madaniyati
— Aniq, ravon va ta'sirchan muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.

HAMKASBLAR VA TA'LIM OLUVCHILARNING OTA-ONALARI (ULARNING O'RNINI BOSUVCHI SHAXSLAR) BILAN HAMKORLIK**Mehnat harakatlari**

1. O'quvchilarning **ota-onalarini** (ularning o'rnini bosuvchi shaxslarni) **ta'lim jarayoniga jalb qilish**
— Ota-onalar bilan hamkorlik qilib, ularni farzandlarining o'quv jarayonida faol ishtirok etishga undash.
2. O'quvchilarning **ota-onalarini** (ularning o'rnini bosuvchi shaxslarni) **sinf va maktab hayotiga jalb qilish**
— Maktab va sinf tadbirlarida ota-onalarning ishtirokini ta'minlash, ularning faolligini oshirish.
3. O'quvchilarning ota-onalarini (ularning o'rnini bosuvchi shaxslarni) o'quvchilarni rivojlanishi va ta'lim muhiti to'g'risida **qaror qabul qilishda ishtirok** etishga jalb qilish
— Ota-onalarni farzandlarining ta'limiy va shaxsiy rivojlanishi bilan bog'liq muhim qarorlarni muhokama qilishga jalb etish.
4. O'quvchining individual ta'lim trayektoriyasini loyihalashtirish va to'g'rilash uchun **o'qituvchilar va boshqa mutaxassislar bilan o'zaro aloqada** bo'lib, ta'lim natijalarining barcha turlariga (fan, meta-mavzu va shaxsiy) erishish vazifalariga muvofiq ravishda **hamkorlik qilish**
— O'quvchining ta'lim yo'nalishini to'g'ri belgilash uchun o'qituvchilar va mutaxassislar bilan hamkorlik qilish, uning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash.
5. **Tarbiyaviy** muammolarni hal qilishda va o'quvchilarni hayotga tayyorlashda **boshqa pedagogik xodimlar va mutaxassislar, jamoat tashkilotlari** va bo'limlari (Yoshlar ittifoqi) bilan **hamkorlik qilish**
— O'quvchilarni hayotga tayyorlash va tarbiyaviy muammolarni bartaraf etishda jamoatchilik va mutaxassislar bilan hamkorlik qilish.

HAMKASBLAR VA TA'LIM OLUVCHILARNING OTA-ONALARI (ULARNING O'RNINI BOSUVCHI SHAXSLAR) BILAN HAMKORLIK**Zarur ko'nikmalar****1. Jamoada ishlash**

— *Hamkasblar bilan samarali hamkorlik qilib, umumiy maqsadlarga erishish.*

2. Kasbiy muammolarni hamkorlikda hal qilish uchun boshqa o'qituvchilar va o'quvchilarning ota-onalari bilan hamkorlik qilish

— *Ta'lim jarayonidagi muammolarni birgalikda muhokama qilish va yechim topish.*

3. Turli xil muhitda har xil emotsional holatlardagi odamlar bilan aloqa qila bilish

— *Har xil kayfiyatdagi insonlar bilan muloqot qilish va muvozanatni saqlash.*

4. Mahalliy hamjamiyatning o'ziga xos xususiyatlarini anglash va o'quvchilar manfaati uchun hamkorlik qilish

— *Jamiyat ehtiyojlarini inobatga olib, ta'lim jarayonini yanada samarali tashkil etish.*

Zarur bilimlar**1. Samarali ijtimoiy muloqot asoslari**

— *Ochiq, tushunarli va madaniyatli muloqot orqali samarali fikr almashish.*

2. Hamkorlikning shakl va usullari, individual va jamoaviy ishlash xususiyatlari

— *Yakka va jamoa bo'lib ishlash usullarini bilish va moslashuvchanlik bilan qo'llash.*

KASB STANDARTIDAN NAMUNAVIY SAVOLLAR:

1. O'qituvchi o'quvchilarga zamonaviy ommaviy axborot vositalari dunyosida to'g'ri faoliyat (**kerakli ma'lumotlar tahlili**) yuritishni o'rgatdi. Shunda o'qituvchi "**Ta'lim va tarbiya jarayonini boshqarish**" kasbiy faoliyat turining qaysi mehnat vazifalarini bajardi?
- A) O'zlashtirishni baholash va qayta aloqani taqdim etish
B) Xavfsiz ta'lim muhitini yaratish va ta'minlash
 C) Ta'lim samaradorligini ta'minlash
 D) O'z-o'zini baholash va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish

2. Moslikni toping:

1. Tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish	A) O'quvchilarning qiziqishlarini uyg'otib, ular bilan ishlash; mustaqil ishning mazmuni, vazifalari va shakllarini tanlash
2. Xavfsiz rivojlantiruvchi ta'lim muhitini yaratish va ta'minlash	B) Bolalar jamoasida ishbilarmonlik, do'stona muhitni qo'llab-quvvatlash
	C) Favqulodda yoki xavfli vaziyatlarda malakali harakat qilish, kerak bo'lganda, birinchi yordam ko'rsatish

A) 1-A, 2-C

B) 1-B, 2-C

C) 1-A, 2-B

D) 1-B, 2-A

3. Xavfsiz rivojlantiruvchi ta'lim muhitini yaratish va ta'minlashda o'qituvchi uchun **zarur bo'lgan bilimlarni aniqlang**:
- 1) Ta'lim maqsadlariga erishish uchun har xil turdagi rejalarini tayyorlashning tuzilishi va tamoyillari
 2) Ta'lim jarayonini tashkil etish va o'qitish uchun sog'liqni saqlovchi muhitni yaratishning milliy xususiyatlari
 3) Insoniyatni rivojlantirish, o'qitish va tarbiyalashning klassik va zamonaviy nazariyalari
 4) O'zining ish amaliyotida kerakli o'zgarishlarni amalga oshirish
- A) 1, 3 **B) 2, 3**
 C) 3, 4 D) 1, 4

4. Moslikni toping:

1. O'quv jarayonini rejalashtirish	A) Davlat ta'lim standartlari va o'quv dasturlarining maqsadlariga muvofiq o'quv rejalarini ishlab chiqish
2. Tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish	B) O'quvchilarning ehtiyojlarini inobatga olgan holda rivojlanishiga hissa qo'shadigan ta'lim maqsadlari va vazifalarini belgilash
	C) O'qitish metodikasi va amaliyotini moslashtirishda o'quvchilarning baholanishiga oid ma'lumotlarini talqin qilish

A) 1-C, 2-B

B) 1-D, 2-C

C) 1-A, 2-B

D) 1-A, 2-C

5. O'quvchi ehtiyojlarini inobatga olgan holda **ijtimoiy rivojlanishiga** hissa qo'shadigan ta'lim maqsadlari va vazifalarini belgilash o'qituvchining qaysi mehnat vazifalariga kiradi?
- A) Ta'lim samaradorligini ta'minlash
B) Xavfsiz ta'lim muhitini yaratish
C) Tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish
 D) O'quv jarayonini rejalashtirish
6. O'qituvchi o'quvchilarga zamonaviy ommaviy axborot vositalari dunyosida to'g'ri faoliyat (**kerakli ma'lumotlar tahlili**) yuritishni o'rgatdi. Shunda o'qituvchi "**Ta'lim va tarbiya jarayonini boshqarish**" kasbiy faoliyat turining qaysi mehnat vazifalarini bajardi?

- A) O'zlashtirishni baholash va qayta aloqani taqdim etish
- B) Xavfsiz ta'lim muhitini yaratish va ta'minlash**
- C) Ta'lim samaradorligini ta'minlash
- D) O'z-o'zini baholash va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish

7. Rejalashtirilayotgan darsning shakli va usullari nimalarga mos kelishi lozim?

- A) O'quvchilarning jamoaviy va loyiha ishlarini tashkil etish va nazorat qilishga mos kelishi lozim
- B) Darsning maqsadlari, o'quvchilarning yosh xususiyatlari va o'zlashtirishiga mos kelishi lozim**
- C) Bolalar bilan muloqot qilish, ularning qadriyatlarini tan olish tamoyillariga mos kelishi lozim
- D) Turli xil ta'limiy ehtiyojlari, shuningdek, iqtidorli o'quvchilar bilan ishlash tamoyillariga mos kelishi lozim

8. "Dars vaqtini oqilona tashkillashtirish, darsning maqsad, shakl va usullarini aniqlash" o'qituvchilar kasbiy kompetensiyasining qaysi mehnat vazifasidagi ko'nikmalariga kiradi?

- A) Ta'lim samaradorligini ta'minlash
- B) O'quv va tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish
- C) O'z-o'zini rivojlantirish va kasbiy o'sish
- D) O'quv jarayonini rejalashtirish**

9. Qaysi holatlarda namunaviy o'quv rejalarga o'zgartirish kiritish mumkin?

- A) Yuqori tashkilot va maktab ma'muriyati buyrug'iga asosan
- B) Maktab ma'muriyati va metodik birlashma takliflariga ko'ra
- C) Ota-onalar va o'quvchilarning ehtiyojlari va talablariga binoan
- D) O'quvchilarning ehtiyojlari va qiziqishlaridan kelib chiqqan holda**

10. O'quv jarayonini tashkil etishda o'qituvchi uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni aniqlang:

- 1. O'quvchilarning bilimni baholash natijasida olingan ma'lumotlarni inobatga olgan holda rejalarni muvofiqlashtirish
 - 2. Dars vaqtini oqilona rejalashtirish, darsning maqsad, shakl va usullarini aniqlash
 - 3. Sinfni boshqarish, o'quvchilar hamkorlikdagi va loyiha ishlarini tashkil etish
 - 4. Bolalar bilan muloqot qilish, ularning qadr-qimmatini tan olish
- A) 3,4
 - B) 2,3
 - C) 1,3
 - D) 1,2**

KASB STANDARTIDAN IZOHLI LUG'AT:**1. Tayanch kompetensiyalar**

Bu shaxsiy rivojlanishni, ijtimoiy integratsiyani, faol fuqarolik nuqtai nazari va ishga joylashishni qo'llab-quvvatlaydigan kompetensiyalar. Tayanch kompetensiyalarni shakllantirish va rivojlantirish butun umr davom etadi va hech qachon tugamaydi. Ularning yorqin rivojlanishi maktabdagi o'quv jarayonida boshlanadi.

2. Keys-stadi

Usulning maqsadlari – hayotiy muhim muammolarni o'rganishda tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish, axborotdan to'g'ri foydalanishga ko'maklashish, qarorlar qabul qilishda erkinlik va tashabbuskorlikni rivojlantirish.

Bu usuldan foydalanib mashg'ulotni o'tkazish uchun o'qituvchi dars mavzusi bilan bog'liq muammoli vaziyatni tasvirlashi kerak. Ushbu vaziyatni tahlil qilishda o'quvchi muammoning mohiyatini aniqlashi va unga munosabat bildirishga o'rganishi zarur. Har bir o'quvchiga sinfdoshlar tomonidan taklif etilgan muammoli savollarga yechimlarni ko'rib chiqish imkoniyati yaratiladi. O'qituvchi esa o'quvchilarning fikr-mulohazalarini umumlashtirib, ularni nazariya bilan bog'laydi.

3. Diskussiya (guruhli muhokama)

Bu ishtirokchilarga o'z munosabatini bildirishga, nazariy va amaliy masalalarni yechishga imkon beruvchi dialog jarayoni.

Diskussiya davomida o'quvchi o'z fikrlarini aniq ifodalashga, o'z nuqtai nazarini himoya qilib, uni asoslashga va sinfdoshlarining mulohazalari bo'yicha fikr bildirishga o'rganadi.

Samara muhokama rivojlanishining zarur sharti – o'quvchining avvalgi darslarda va mustaqil ish jarayonida olgan shaxsiy bilimlari.

4. Loyihalash usuli

Bu o'quvchilar birgalikda, o'zlarining mustaqil harakatlari bilan muammoni hal etishga urinadigan, natijada ijodiy mahsulot yaratilishi mumkin bo'lgan o'qitish usuli.

Bu usul tadqiqotli, izlanish va muammoli usullarning jamlanmasidan iborat.

5. Baholash

Bu o'qitish yutuqlari va muammolarini o'lchash, qayta aloqa amalga oshirish hamda ta'lim jarayoni ishtirokchilariga (sinf o'quvchilari, ota-onalar va davlat) ta'limning holati, muammolari va yutuqlari to'g'risida ma'lumot berishning asosiy vositasidir.

Baholash ta'lim dasturlarini o'zlashtirish darajasini aniqlash imkonini beradi va ta'lim jarayonining muhim elementi hisoblanadi.

6. Diagnostik baholash

O'qitishdagi adaptiv o'zgarishlarga ko'maklashadi. Birlamchi diagnoz asosida o'qituvchi ushbu ta'lim tsiklida o'qishni boshlashdan avval o'quvchilarning bilimlari, ko'nikmalari va munosabatlarining boshlang'ich holatini aniqlaydi. Birlamchi baholash natijalari asosida o'quvchi tegishli o'quv rejani tanlaydi va zarur bo'lsa, uni o'quvchilarning ehtiyojlari va qobiliyatlariga qarab modifikatsiya qilishi mumkin.

7. Formativ baholash

Sinfda kundalik ish jarayonida o'tkaziladigan baholash turi bo'lib, ta'lim oluvchining o'zlashtirish joriy ko'rsatkichini aniqlaydi. O'qitish jarayonida ta'lim oluvchi va o'qituvchi o'rtasida tezkor o'zaro aloqa hamda qayta aloqa ta'minlanadi. Bu baholash turi ta'lim jarayonini takomillashtirishga imkon beradi.

8. Summativ baholash

Uzoq muddatli o'qitish tsiklidan keyin o'tkaziladi va ma'lum bir bosqichni (semestr, o'quv yili) yakunlaydi. Summativ baholash natijaga yo'naltirilgan bo'lib, odatda semestr yoki bo'lim yakunlangandan keyin amalga oshiriladi. Uning maqsadi o'quv bilimlarini tekshirish, ya'ni o'quvchilar tomonidan ushbu davr mobaynida o'rganilgan materialni qay darajada o'zlashtirganini baholashdan iborat. Shuningdek, kurs yoki dastur samaradorligini aniqlash uchun ham xizmat qiladi.

9. An'anaviy baholash

An'anaviy yondashuvda baholash – o'qituvchining ishlash vositasi hisoblanadi.

10. Zamonaviy baholash

Zamonaviy yondashuvda baholash jarayonida o'quvchilar faol ishtirok etishi nazarda tutiladi, bu esa ularga o'z o'qish jarayonlarini yaxshiroq boshqarishda yordam beradi.

11. Aqliy tarbiya

Inson intellekti, fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, bilish qiziqishlarini shakllantirish bilan bog'liq. Ushbu yo'nalishning maqsadlari tanqidiy fikrlash, kreativlikni rivojlantirish hamda o'qishga motivatsiyani qo'llab-quvvatlashdan iborat.

12. Estetik tarbiya

O'quvchilarda san'atga, atrof-muhitga muhabbat va hurmatni shakllantirish, ularni go'zallik hamda ma'naviy qadriyatlarga yaqinlashtirish jarayoni. Estetik tarbiyaning asosiy maqsadi bolalarda did, his-tuyg'ular va estetik faoliyatga ehtiyojni rivojlantirish bilan bog'liq.

13. Mehnat tarbiyasi

O'quvchilarni hayotda o'z o'rnini topish va kasb tanlashga yo'naltirish jarayoni. Ushbu tarbiya natijasida shaxs jamiyatdagi o'z rolini anglab, mehnat faoliyatida namoyon bo'ladi. O'qituvchi o'quvchilarga o'z qobiliyatlarini aniqlash, salohiyatini ochish, kasb tanlash hamda kelajak yo'lini belgilashda yordam berish maqsadini qo'yadi.

14. Jismoniy tarbiya

Sog'lom turmush tarzini shakllantirish va turli kasalliklarning oldini olish bilan bog'liq tarbiya turi.

15. Tavsiya etiladigan pedagogik yondashuv – individuallashtirish

Talimni individuallashtirish – bu o'quvchining aniq ehtiyojlariga yo'naltirilgan barcha faoliyat turlarini moslashtirish jarayoni.

O'qituvchi:

- O'quvchining bilim va ko'nikmalari, shaxsiy moyilligini hisobga olgan holda, o'quv jarayonining tezligi, usullari va shakllarini moslashuvchan ravishda belgilaydi.
- O'quvchiga o'zi uchun eng mos bo'lgan ta'lim usullaridan foydalanish huquqiga ega ekanligini tushunadi.
- O'quv jarayonida xavfsiz va do'stona muhit yaratish, shuningdek, samarali metodologiyani qo'llashga e'tibor qaratadi.

16. Kasbiy rivojlanish

1. Ta'lim tizimi doirasida:

- Malaka oshirish tizimida o'qish va natijalarga ko'ra attestatsiyadan o'tish.
- Xalq ta'limi vazirligi tomonidan tashkil etilgan tanlovlar, seminarlar va konferensiyalarda qatnashish.

2. Maktab darajasida:

- Tajriba almashish va metodik birlashmalarda faol ishtirok etish.
- Hamkasblarning darslariga tashrif buyurish.
- Ochiq darslarni tashkil etish, pedagogik tajribani umumlashtirish va tarqatish.

3. Shaxsiy daraja – o'qituvchining mustaqil ta'limi:

- Zamonaviy pedagogik va psixologik usullarni o'rganish.
- Pedagogik va metodik adabiyotlar bilan tanishish.
- Internet resurslari va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish.
- Ilmiy va uslubiy nashrlar yaratish.

O'qituvchining kasbiy rivojlanishida mustaqil ta'lim muhim o'rin tutadi. O'zini doimiy rivojlantirgan pedagoggina boshqalarni o'qitishga qodir.

17. Trening mashg'ulotlari

Trening mashg'ulotlari – bu ishtirokchining butun shaxsiy tajribasi, ko'nikma va malakalariga ta'sir ko'rsatadigan interaktiv ta'lim shaklidir.

Xususiyatlari:

- Trening va seminar muhiti barcha guruh a'zolarining bilim va tajribasini birlashtirishga yordam beradi.
- Natijada individual savollarga javob olish mumkin bo'ladi.
- Bilim amaliy qo'llanilishi bilan chambarchas bog'liq holda egallanadi.

18. O'qituvchilar uchun eng yaxshi o'qituvchilar

O'qituvchilar uchun eng yaxshi o'qituvchilar – bu o'zlari bilan bir xil o'quvchilar guruhi bilan ishlaydigan hamkasblaridir.

Asosiy jihatlar:

- Katta professional tajribaga ega bo'lgan hamkasblar samarali yondashuvlar va yaxshi natijalarga olib keladigan usullarni baham ko'rishlari mumkin.
- O'qituvchi hamkasblarining tajribasidan foydalangan holda, ularning ishini kuzatishi va tahlil qilishi lozim.
- Hamkasblar tomonidan amalga oshirilgan faoliyat yuzasidan fikr-mulohazalar olish tavsiya etiladi.
- Mashg'ulotlarni amaliy kuzatish, ularning maqsadlari, usullari va baholash jarayonlarini tahlil qilish kasbiy rivojlanishning eng samarali usullaridan biri hisoblanadi.

19. Darasni kuzatishning ahamiyati

Darasni kuzatish – bu ta'lim jarayonini yaxshiroq tushunish, darsni qanday tuzish va samarali usullarni aniqlash uchun muhim amaliy imkoniyatdir.

Asosiy jihatlar:

- O'qituvchi o'z hamkasbini dars jarayonida kuzatadi va bu orqali o'z amaliyoti bilan bog'liq xulosalar chiqarish imkoniga ega bo'ladi.
- Kuzatish natijalari asosida o'qituvchi- kuzatuvchi va darsni olib borgan o'qituvchi o'zaro tahlil va fikr almashadi.
- Darasni kuzatish orqali a'lo darajadagi maktab dasturini ko'rish va tahlil qilish imkoniyati yuzaga keladi.

20. Kuzatish vositalari (kuzatish varag'i) –

kuzatuvchi tomonidan to'ldiriladigan blankalar. Kuzatishning maqsadiga qarab, kuzatish varaqalari quyidagicha bo'lishi mumkin: savollar ro'yxati, darsning ba'zi jihatlarini baholash shkalasi, javoblarni taklif qiladigan nazorat ro'yxati - «ha» va «yo'q».

21. Ochiq dars o'tkazish o'qituvchi uchun hamisha qiyin va sinovdir. Ochiq darsning muvaffaqiyati, birinchi navbatda, darsga tayyorgarlikka bog'liq. Har bir o'qituvchi ochiq dars o'tkazishga tayyor bo'lishi kerak. Ochiq darsga tayyorgarlikni quyidagi bosqichlardan boshlash yaxshidir:

1. **Mavzuni tanlash.** Mayzu juda murakkab bo'lmasligi ma'qul. Hech qachon bolalar bilan oldindan shu darsni o'tkazish kerak emas.
2. **Darsning batafsil rejasi.** Dars rejasi barcha standart bosqichlarni o'z ichiga oladi: uy vazifasini tekshirish, yangilash, refleksiya, baholash, keyingi dars uchun uy vazifasini aniqlash. Batafsil dars rejasi tuzilayotganda, nima noto'g'ri bo'lishi mumkinligi haqida o'ylash kerak. Bolalar yoki o'qituvchi uchun qiyinchilik tug'diradigan asosiy fikrlarni ajratib ko'rsatish va muqobil harakatlarni belgilash lozim. Darsga o'quvchilar uchun odatiy bo'lmagan topshiriq turlarini kiritmaslik ma'qul. Rejada darsning har bir bosqichiga qancha vaqt ajratilishi rejalashtirilganligi ko'rsatilishi kerak. Bu uning dinamikligini saqlab qoladi.
3. **Darsni o'z-o'zini tahlil qilishga tayyorlash.** Darsning har bir bosqichining mavjudligi va samaradorligini, qo'llaniladigan usul va vositalarni ko'rib chiqish va asoslash.

Ochiq darsdan keyin fikr-mulohazalar shaklida muhokama qilinadi. O'qituvchi maqsadlar va usullarni tanlashning mantiqiy asoslarini aytadi, nima ishlagan va nima ishlamaganligini tan oladi. U hamkasblarining fikr-mulohazalarini qiziqish bilan tinglaydi va hisobga oladi. Keyin hamma birgalikda dars natijalarining samaradorligini va uni oshirishning mumkin bo'lgan usullarini muhokama qiladilar.

22. O'qituvchining mustaqil ta'lim rejasi – bu

muhim va zarur hujjat, unda o'qituvchining o'quv yili davomida amalga oshiradigan faoliyati, rivojlanish yo'nalishlari, mustaqil ta'lim va o'z-o'zini takomillashtirish, malaka oshirishni rejalashtirish hamda boshqa muhim jihatlar aks ettiriladi.

23. Samarali hamkorlikka yordam beradigan ta'lim jarayoniga ota-onalarni jalb qilishning bir qancha omillari mavjud:

1. Ijobiy muloqot va o'zaro tushunish

O'qituvchi va ota-onalar umumiy maqsadni tushungan holda, bolaning eng yaxshi rivojlanishi manfaatlarini ko'zlab, o'zaro ayblovlarsiz ijobiy muloqot va o'zaro ta'sir muhitini yaratishlari kerak.

2. Individual yondashuv

Bolaning yutuqlari va qiyinchiliklari umumiy yig'ilishda emas, balki ota-onasiga shaxsiy tarzda yetkaziladi. O'qituvchi va ota-onalar (zarur bo'lsa, mutaxassislar bilan birga) yuzaga kelgan muammolarni hal qilish uchun birgalikda strategiyalar ishlab chiqadilar. Ota-onalarga nafaqat qiyinchiliklar, balki bolaning taraqqiyoti, yutuqlari va muvaffaqiyatlari haqida ham muntazam ma'lumot yetkazib boriladi.

3. Tushunarli va foydalanish mumkin bo'lgan ma'lumotlar

Ota-onalar ta'lim jarayonida doimiy ishtirok eta olmasligi mumkin, shuning uchun ularga qulay va tushunarli shaklda ma'lumot yetkazish lozim. O'qituvchi kasbiy terminlardan qochib, soddalashtirilgan tushuntirish usullarini qo'llashi kerak.

4. Qo'llab-quvvatlash

Maktab bolaning va uning oilasining qo'shimcha yordam olishi mumkin bo'lgan muassasa sifatida qaralishi lozim. Masalan, psixolog va logoped maslahatlari, kam ta'minlangan oilalar farzandlarini qo'llab-quvvatlash tizimi yo'lga qo'yilishi mumkin.

24. Individual o'qitish yo'li – bu rivojlanishda qiyinchiliklarga duch kelgan va alohida mutaxassislarning yordamiga muhtoj bo'lgan o'quvchini tarbiyalash, rivojlantirish yoki o'qitishga qaratilgan oldindan rejalashtirilgan yo'l.

O'qituvchi bolaning rivojlanishida, uning xatti-harakatida va o'rganish jarayonida yuzaga kelayotgan qiyinchiliklarni sezsa, keyingi harakatlar bo'yicha tavsiyalar olish uchun mutaxassislarni jalb qiladi. Bu maktab psixologi, nutq terapevti va boshqa mutaxassislar bo'lishi mumkin.

25. Qayta aloqa misollari

Og'zaki qayta aloqa (o'qituvchining sharhi) batafsil, to'liq yoki qisqa, kengaytirilmagan bo'lishi mumkin. Batafsil va to'liq sharh nafaqat o'qituvchining bahosini (*«yaxshi»*, *«barakalla»*, *«yomon»*, *«moto'g'ri»*), balki quyidagilarni ham o'z ichiga oladi:

a) nima yaxshi va nima noto'g'ri ekanligini ko'rsatish;

b) kamchiliklarni qanday tuzatish yoki javobni yaxshilash mumkinligi haqida ko'rsatma.

Masalan:

"Barakalla, Kamil, sen muammoni hal qilishning to'g'ri yo'lini topding. Lekin sen javobni noto'g'ri hisoblanding. Yana qayta hisoblab chiq!" yoki *"Maqsad, javobing noto'g'ri. Abzatsni yana bir marta o'qib chiq va savolga javob berishga yana urunib ko'r".*

Kengaytirilmagan yoki qisqacha sharh ko'pincha o'qituvchining bahosini o'z ichiga oladi: *«barakalla»*, *«yomon»*, *«yaxshi»* va boshqalar.

Izohlar ijobiy, neytral yoki negativ (salbiy) bo'lishi mumkin. Ijobiy yoki neytral sharh (qayta aloqa) quyidagi shaklda ifodalanishi mumkin:

- **To'g'ri javoblardagi iboralar:** *"Ha, bu to'g'ri javob", «a'lo», "hammasi to'g'ri", "Zarina javobni qanday aniq tuzganiga e'tibor bering", "Savolga to'g'ri va to'liq jumla bilan javob berding, barakalla".*
- **Noto'g'ri javoblardagi iboralar:** *"Yaqin javob, lekin unchalik to'g'ri emas, yana o'ylab ko'r", "Yaxshi urinish, lekin unchalik to'g'ri emas", "Bu to'g'ri yo'nalish, lekin birga o'ylab ko'raylik...", "Bolalar, Hasan shunday deb o'ylaydi, nima deb o'ylaysiz?", "Nega shunday deb o'ylaysan? Agar...?", "Savolni yana bir marta eshitaylik... Nima deb o'ylaysan, savolga javob berdingmi?", "Bu yerda xato qilding, yana o'qib chiq..."*
- **Kengaytirilgan javob berish yoki javobni izohlash to'g'risida iltimos.**

26. O'quv jarayoni doirasida ichki motivatsiyani shakllantirishga qanday ko'maklashish mumkin?

Muvaffaqiyatli o'qitish uchun ichki motivatsiya muhim shartdir. Lekin agar u yo'q bo'lsa va maktab hayotining yagona jozibali tomoni uzoq kutilgan tanaffus bo'lsa-chi?

Ko'pgina o'qituvchilar, bolaga "kerakli" rag'batlantirishni shakllantirish orqali yuqori natijalarga erishish va shu tariqa ko'plab ta'lim muammolarini hal qilish mumkin deb hisoblaydi. P. Ilyin ta'kidlagan: *"Motiv – bu subyektning o'zi qurishi kerak bo'lgan murakkab psixologik tuzilma"*. O'qituvchi faqat bu jarayonga ko'maklashishi mumkin.

27. Motivlashtiruvchi metodikalar

- Talablar yuqori, lekin real bo'lishi kerak.
- Vazifalarni o'quvchilar bilan birgalikda belgilang.
- Faningiz bo'yicha muvaffaqiyatga erishish uchun nima kerakligini aniq tushuntiring.
- Ichki motivatsiyani rivojlantirish uchun "kerak", "talab qilaman" so'zlari o'rniga "men uchun qiziq: sen buni qanday eplay olasan...", "sinab ko'r" va shunga o'xshash so'zlarni ishlatib.
- O'quvchilar o'rtasida raqobat muhitini yaratishdan qoching.
- Har doim faningiz haqida g'ayrat va ilhom bilan gapiring.
- "Muvaffaqiyatli vaziyatlar"ni yarating.

Darsni o'tkazish tartibi

- Har doim o'quvchilarning kuchli tomonlari va qiziqishlaridan kelib chiqing.
- O'rganilayotgan materialning murakkabligini asta-sekin oshiring.
- Iloji boricha o'qitishning turli xil usullari va texnikasidan foydalaning.
- O'quvchilar e'tiborini baholarga emas, balki yangi malaka va bilimlarga qaratib.
- Hech qachon baho bilan do'q-po'pisa qilmang.
- Testlar qo'rquvni uyg'otmasdan, bilim olishga ko'maklashishi kerak.

O'quvchini bajargan ishi bo'yicha izoh berish orqali motivatsiyalash

- Qayta aloqa o'z vaqtida bo'lishi kerak.
- Muvaffaqiyatni (so'z, imo-ishora bilan) va nafaqat maqtov bilan, balki ijobiy konstruktiv izoh bilan ham rag'batlantiring.
- O'quvchilarga bir-birlarining ishlarini o'qishga bering, ijobiy tomonlarini ham, yaxshilanishi kerak bo'lgan jihatlarni ham baholashlariga (bahosiz!) imkon bering.
- Har doim avvalo ijobiy tomonlarini qayd qiling, keyin esa tanqid qiling. Salbiy fikr juda o'ziga xos bo'lishi va o'quvchiga emas, balki ishning zaif tomonlariga qaratilgan bo'lishi kerak.
- Hech qachon o'quvchilarning zaif tomonlarini muhokama qilib, haqoratli izohlar bilan kamsitmang.
- Talabalarga fikrlash imkoniyatini bering, yechimni aytib yordam qilishga shoshilmang.

Muallif: JUMANAZAROV ZAXIRIDDIN

Telegram manzilimiz: https://t.me/metodik_tomchi

**PEDAGOGIK MAHORAT VA KASB STANDARTIDAN SIFATLI DARS, O'QUV MATERIALLARI
@METODIK_TOMCHI KANALIDA.**

ZAXIRIDDIN JUMANAZAROV tel: +99890-521-60-22

TELEGRAM KANALIMIZ: https://t.me/metodik_tomchi